

Pfal. 51. v. 12.

De verbis
Ap. Pet. 10.

vényének engedhesse, (az mint fent David söt helyen könyörög) meg kell mindazáltal gondolni, hogy ez a könyörgése való kívánság az Isten-től jöjjon: az mellyet az ő fiavaiból könnyű megtilni. Mert midőn azt kívánja, hogy ő benne úgy fiv teremtesse, azzal bizonyára annak teremtesének kezdetit magának nem tulajdonítja. Nagyobra béczüllyük azért Sz. Agostonnak imez mondását: Az Isten te néked elődet vésti minden dolgokban: eleit vegyed azért te is néha az ő haragjának. De miképpen? Vallyad meg azt, hogy mind ezec te néked az Isten-től legyen, hogy valami jód vagy az mind ő tőle vagy; Te magadtól pedig mindened, az mi gonof. Es az utan egy kevelsē: Nekünk nincz semmi tulajdonuc, hanem czac az bün.

HARMADIC RÉF.

*Hogy az embernek megromlott természetiből, semmi nem egyéb, hanem kár-
hozatos dolog származék.*

Joh. 3. v. 6.

Rom. 8. v. 6.

Joh. 3. v. 6.

DE az ember mind a két részé serint az Léleknek jobban meg nem emterhetic, hanem mint ha az ő titulival és meg diczeretésével, az mellyekkel az fent írásban felékisitetet, járul elő. Hogy ha azért az egész ember elő ábrázatic Christusnak imez fiavával: Az mi testből fületeric, test az, (az mint könyű meg bizonyítani) tehat erőssen meg bizonyitatic hogy igen nyavalyás és nyomoruságos teremtett állat legyen, az ember. Mert az testnek bölzelkedése, az mint az Apastal bizonyítja, az halál: mivelhogy ellensége az Istennek, azért hogy az Isten törvényének sem alája nem veti magát, és nemis vetheti. Olly igen elfordulté tehat az test, hogy minden ő indulattya és elmélkedése az Isten ellen merő azon ellenséget mutasson? Hogy az Isteni Törvének igaságával ne eggyezhesen? hogy végre egyebet semmit ne tehessen, hanem czac az halálnak okait nemzhesse és hozhassa? Mostan hadd arra, hogy az embernek természetit semmi nem egyéb hanem czac test legyen: és hozz valami jót ki belőle, ha hozhat. De az Testnek igéczkéje, mondhatná valaki, itt nem jegyzi az okos lelket, és az embernek főb részét, hanem czac azt az kiséd részét, az melly, mint egyéb állat, érez. Az mint az Christusnak és mind az Apastalnak fiavaival, bővlegessen meghamissitatic. Mert az Christusnak erőssitő befēde ez, hogy az embernek ujonnan kellyen fületterni: azért mert test. Nem azt akarja hogy test serint visontag kellyen fületterni. Lelki módón pedig nem mondathatic az ember lélek serint ujonnan fületterni, hogy ha annak czac valami része jobbittatic meg: hanem hogy ha lelkében mindeneftől fogya meguyitatic. Es ezt megerőssiti az ellenbetétel, az mely mind Sz. Jánosnak

nosnac helyén, smind pedig Sz. Palnac előb megnevezett helyén tétetic: Mert az Lélek és a test úgy tetteknek egymás ellenébe, hogy harmad semmi közösleg ne hagyattasék. Annak okaért valami az emberben nem lelki, az finte azért nevezettic Testnek. Ninczen pedig a Lélekből czac egy czepis különbé bennünc, hané egyedül czac az uyonnan való fületer által. Mind czac test azért az, valaminc az természetül vagy on. Ha azért ez dologban egyébképpen valami kétség lehetne, az belőlünc elvétetic fi. Pál által: midőn ő az ő embernek előtött megírása után, (a kit mond hogy a tevelgő kívánságoc által megromlott legyen,) meghadgya hogy meguyitassunc az mi elménknek lelkében. Látod azért hogy az megiltott gonof kívánságocokat, nem czac az testi érzéken részé helyhez teti, hanem az elmébenis: és ugyan ezen okéit finte az elmének kívánja meguyitassunc. Es bizonyára czac kevelsél az előt olly megírását helyhez tetette az emberi természetnek az melly megmutatná, hogy mi mindeneftől fogya minden részünkben megveftünc és elforditattunc. Mert hogy azt írja, hogy minden pogányoc az ő elméj: ke- nec hiaba valóságában járjanac, hogy az ocknac értelmec meg fetétülenc, hogy az Isten serint való életül idegenec és az ő benne való tudatlanság miatt, és az ő fivöknek vakfagaért: semmi kétség abban nincz, hogy ez mind azokrais igen illyec és szabaséc, az kiker az Ur Isté az ő bölczeségének és igaságának bizonyos regulája serint még uyonnan nem formált, és ujjacká nem teremtett. Az melly az ő fivchasonlításbólis, a mellyet mingyárt hozzá tehen világosabbban megtettic: holott az hívőket meginti, hogy nem úgy tanultac őc meg az Christust. Mert ez igékből hozuc azt ki, hogy az Christus kegyelme legyen az egyetlen egy orvosság, az melly által abbol az vak- ságból, és az belőle követezendő minden gonofból, meg szabaditassunc. Mert az Esaiás Profetais úgy jóvendölt az Christus orfága felől, holott azt igerte, hogy az Ur az ő Anya fent Egyházának öröcké való világoságára lenne; holott az onközben az fetetség, az földet, és az homalyosság az nepeket elburitanája. Mivelhogy azt bizonyítja, hogy egyedül czac az Kereft- tyén any a fi. Egyházban támadna fel és világositana az Istennek igaz világos- sága. Tehat az Anya fi. Egyházon kívül bizonyára merő fetettségnel és vak- ságnál semmit egyebet né hágy. Nem akarom itt különkülön előfamláni, ni, az mellyec az embernek hibav alósága felől kíváltképpen az solárok- ban, és az profetákban megirattatnac. Nagy az az mit fi. David ír: Hogy ha az ember az hibába valósággal egy mértékben vertetné, és megfontoltanéc, sóckal hiaba valóbnac és könyebnek taláttatnac az merő azon hiaba valo- ságnál. Ezzel az embernek értelmec által veretic és kárhoztattatic, mivelho- gy mindé gondolatok, az mellyec abbol származnac, mint bolódoc, hason- taljanoc, e hely ősséc és elfordultac megnevetetnac és megczufoltattatnac.

Eph. 4. v. 23.

Esa. 60. v. 2.

Pfal. 62. v. 10.

Jer. 17. v. 9.

2. Nem kisebb az á kárhozátis, az mellyel az Irás az ívet kárhoztattyá, midőn azt mondgya, hogy az czalardab, elfordultab és alnokab legyen minden egyéb dolgoknál. De mivelhogy róvidségre igyekczem én czac egy helynec mondásit hozombè: az melly mindaztal mint igen világotú ör legyen, az mellyben az mi romlott természetünk nec egész ábrázat; yát igazán meg nézhettyüc és megláthattyyuc. Mert midőn az Apasztal, az emberi nemzetség nec, kevélségét és vakmerőségét le akarja verni, ez bizonságoval forgattya az dolgot: Hogy egy sincz igaz közzülc, ninczen czac egy értelmés, avagy olly, az ki az Istent keresné. Mindnyájan elhaylottanac, egy fetsmind hijába valócká és hafontalanocká löttene: Ninczen közzülc fenki, az ki jót czelekedné; ninczen még czac egyis. Felnyilt koporfo az ő torkoc, az ő nyelveckel czalárdul czelekesnec, Bafilifus kigyó mérge vagyon az ő ayakoc alatt. Rakvác az ő fájoc átockal és keferüséggel; gyorfoc az ő láboc az vér ontásra. Az ő utokban merő veszedelem és nyomoruság vagyon. Nincz semmi Isteni felelem az ő fimec előtt. Ezeckel az menyütő köveckel, ő nem czac némelly egy nihány emberekre zenög és harság, hanem az Adam fiainac egész nemzetségére kivillámic és czautag. Es az emberek nec, nem czac fáz vagy két fáz estendőkben megveszett gonof erkölcsök ellen kiált: hanem bűnhöti és vádollya az emberi természet nec minden időbeli fünetlen romlott és veszett völtat. Mivelhogy nem az fiandéka ő néki azon á helyen hogy az embereket czac gyengén fedgye meg, hogy magokat megjobbítsac: hanem sockal inkább, hogy őket megtanítsa, hogy őc mindnyájan, az elsőtől fogva mind az utolsóig, meggyözhetetlen nyavalyasággal és nyomorusággal buritatnanac és nyomattatnanac el, az mellyekből őc soha ki nem mérülhetnénc és kinem verekedhetnénc, hogy ha az Istennec kegyelme által meg nem szabaditánac. Melly, mivelhogy meg nem bizonyitathatnénc, hogy ha ember előb az természet nec romlottságáról és veszedeleméről bizonyosja, nem lött volna, ugy hozza bé ez bizonságokat, az mellyec által megbizonyitatic, hogy az mi természet nec igen felöttébbis megveszett. Erőssen megáll azért ez hogy az emberec nem czac á gonof szokásnac vétkekből illyenec, az minem őknec megirattatnac: hanem az vélec fületett gonofságbólis: Mert különben meg nem álhatna az Apasztalnac imez bizonyitása: hogy az ember nec solionét semmi idvösége és bódogsága ninczen, hanem egyedül czac az Istennec irgalmaságából: mivelhogy őnnön magában tellyeséggel megromlott és elveszett. Itt nem munkálodom annac megbizonyításában, hogy ha az megemlitett bizonságo, az Apasztalnac fiandékára alkolmatofok és illendőkè, hogy valakinec ne láttaséc az ockal nem illekorán élni; En finte ugy czelekesem, mint ha ez elsőbenis Sz. Paltul mondatott

Rom. 3. v. 10.

Esa. 59. v. 7.

datott volna, és mintha nem az Profétakból vétetött volna. Előfer elveszi az embertől az igazságot, az az, az tökélettséget és tisztaságot: annak utánna az értelmet. Az értelemnec pedig fogyatkozását bizonyitgya az Istentől való elfakadás: Az kit keresni, kezdeti az értelemnec és bölcseség nec. Melly dolog mind azokon szokott meglenni, az kic az Istentől elfakadranac. Továbbá azt adgya hozzá, hogy mindnyájan elhaylottanac, és ugymint megfenyvetec, és megrotthattanac, hogy czac egy sinczen az ki jót czelekedné: Okián az fertelmes vétkeket függeztie melléje, az mellyec által mind azoc, az kic egyfer az latorságra adtác magokat, minden ő tagaikat megtisztalanitgyac és megferteztetie: Utolsó az mondgya, hogy semmi Isteni felelem nincz bennec: az melly regulához minden mi lépésünk nec kellene igazitani és rendeltetni. Hogyha ezec azért, az emberi nemzetség nec örökségképpen való joságo és adományoc, tehát az mi természetünkben hiába kerestetie valami jó. Megvallom jollehet, hogy akarmelley egy emberben mind ezek az vétkec ki nem ütne: de ugyan nem tagadhattya ember, hogy ez mérges sokfejü kigyó minden ember nec fivében reytve nem volna. Mert miképpen az á test, az melly immár az betegség nec okát, és materiaját benne hordozza és táplállya, noha az fájdalom még fel nem gerjett és nem sebessen forró, né mondathatic egészes test nec: azonképpen az lélekis, az mellyben efféle vétkeknec betegséget veszedne és czepegne, nem tartatic egészes nec. Noha ez az hasonlatoflag ide nem mindenestől fogva illic. Mert akar az test melly igen séült és beteg legyenis, de ugyan meg vagyon még benne az élet nec ereje; az Lélec pedig, az melly ez veszedelmes mélységbe és fertőbe merül, nem czac beteg az vétkekben, hanem tellyeséggel üres minden jóktól.

3. Mayd pedig ugyan azon kérdés, az melly előb megfeytetec, ugyanon ismét előnk befordul. Mert minden időben völtanac némellyec, az kic az természet nec vezérlésébül egész életekben az joságo czelekedetekre adtác magokat. Nemis gondoloc azzal, hogy az ő erkölcsökben gyarlóságoc és fogyatkozásoc éreztethetne és találtathatnac: mindazáltal abban, hogy magokat valósággal az tisttésre ajánlottac és arra fiántac, jó jelenségét mutattac, hogy az ő természetekben ugyan völt valami tistta. Noha pedig len, midőn az jó czelekedetek nec érdeméről fogunc tanítani, bővebben megmagyarázuc, mit érjenec ez illyen joságo az Isten előtt: de ez helyenis ugyan kell egy annyit rólla solnunc, az mennyi ez jelen való dolognac magyarázattára fiükséges. Ez példák azért láttatnac minket arra emleketteni, hogy ne kellyen azt alitanunc, hogy az emberi természet mindeneftől fogva megerőtelenült, és vétkes legyen: Annak okaért, mert némellyec annac indításából, nem czac diczeretes és jeles dolgokat

czelekedne, hanem egész életének folyásábanis legtisztességesben mutatás és viseltet magokat. De itt jusson eszünkbe az, hogy az Istennek kegyelmének az természetnek megromlásábanis nemnemüképpen még helye vagyon, nem hogy azt megtisztítaná, hanem hogy azt belsőképpen megzabolazza, és az külső vetkektől hátra vonnyá. Mert ha az Úr Isten, minden emberének elméjének zaboláját az mindenféle kívánságokban való fáguldásra szabadon bocsátaná, kétség nélkül senki nem lenne, az ki önnön magában voltaképpen igaznak ne találná és meg nem tapasztalná, hogy igazán illenec ő reaja és bizonytalannal benne legyenec mind azok az gonofságoc, az mellyekben sent Pál az egész természetet vádollya, és az mellyec miat kárhoztattais.

Phil. 14. v. 13. Mert miczodat? Kiveszedé azoknac fámoc közzül magadat, az kiknek láboc gyorfoc az vér ontásta, az kiknek kezec ragadománnyal és gyilkossággal megferteztetec, kiknek torkoc hasonlóc az felnyitott koporsókhoz, kiknek nyelvoc czalardoc, kiknek ajakai mérgessoc, kiknek dolgaihiába valóc, hamissoc, megveszörtoc, halálosoc, kiknek elméiec Istennélkül vadnac, kiknek belső részec gonofság kiknek semec az titkos inczelkedésre és álnokságra felmereskedtec, és kiknek szívoc az bossúságra és fidalomra felfuvalkodtat, végezotie az kiknek tagai és minden részei, az mindenféle fántalan vetkekre bűnökre és fertelmességre elsoktattanac és elravafodtanac? Hogyha azért minden lélec egyedül ez ilyen goromba gyalázatoság alá vettetett legyen, (az mint az Apaftal bátran kimondgya) tehát elég nyilván láttyuc, minemü lenne az, hogyha Jaz Úr az emberi gyönyörködést és kívánságot az önnön maga haylandoságára és akarattjára fáguldani bocsátanája. Nincz olly dühös fene vad, az melly az ő mérgében hamaréb nyakra főre ugy elrohanna, nincz olly folyoviz, akar az melly sebesseggel ragatásékis, az melly nagyobb és ifonyub zudulással mindenfelé kifegne. Az Úr az ő válastottiben meggyogyittya ez ilyen nyavalyakat és betegségeket, olyan módon és formán, az mint mayd megmutatttyuc: egyebekben czac mint egy gyeplő fec és zabola által feliditi és nyommasztja meg, az mellyeket azoknac fájokba vét, czac azért hogy ki ne buzduillyanac és ki ne fegjenec, az mennyiben láttya azt fűkségesnek és hasznosnac lenni minden dolgoknac meg tartására. Innen vagyon, hogy némellyec, semérmetség által, némellyec az törvéntül való félelem által hátra vonyattassanac és megtartoztassanac, hogy minden féle fertelmes vetkékre ki ne üssenec. Noha mindazáltal az ő tisztátalanságokat nagy résfent nem tagadhattya, sem el nem róythetic. Némellyec mivelhogy azt tartya, hogy az tisztességes és tőkélletes élet h

Phil. 14. v. 13.

Rom. 3. v. 13.

nos

nos és jó legyen, nemnemüképpen arra igyekezne. Némellyec pedig az közönséges folyásnac és érelemnek felőte fellyeb emelkedne, hogy az ő majestafokkal és diczotekintetefvöltockal egyebekettistekben és hivatalokban megtarthassanac. Igy zabolazza meg az Isten az ő gondviselésével az elfordult természetet, hogy czelekedetre ki ne üssön; de nem tisztítja azt belől meg.

4. De ezzel, (mondhatná valaki) még az kérdés meg nem fejtett. Mert avagy az hogy, az Camillust az Catilínával egyenlőnek kell tartanunc: avagy példánac vagyon az Camillusban, hogy az természet, hogyha serenyen gyakoroltatic és igazán foktattatic, az jótul tellyességgel üres ne legyen. Meg valom bizonyára, hogy az szép jeles adományoc és joságoc, az mellyec az Camillusban voltac, Isten ajándéki voltanac, és méltokis diczére; hogy ha ember azokat magokban nézi és becüllí meg: De mint lehetne azoc jelenségei annac, hogy Camillusnac természetiben jamborság és tisztaság volt volna? En nec megbizonyítására, nem de nem az fivre és elmére kell embernek ismet térni, és ezt rekeszteni: Hogyha az természet serint való ember az ő fivének illy tisztességes tőkélletes voltával volt légyen megékesítve, ninczen hát az emberi természetnac az jó igyekezetre való Erőből fogyatkozása. Miczoda tehát, hogy ha az ő fivetőkélletes és elfordult volt, és semmit kevesbé nem keresett mint az tőkélletes igafságot? Ha azért megengedgyuc, hogy az Camillus lelkes ember volt, nincz kétség abban, hogy az ő fivéis olly elfordult volt legyen. Miczoda jora való erejét és haylandoságát diczerhettyuc az természetnac olly igen meg, holott czelekedetiről megtapasztaltatic, hogy midőn legtokélletesbnecc látatikis ugyan mégis midenkör az veszelemre haylando? Annakokaért az miképpen hogy azt az embert joságoc czelekedetiről nem diczerheted, az mellyec vetkei az joságnac fine alatt czalnac meg: Azonképpé az emberi akaratnac se tulaydonitsad addiglan, az jónac kívánságára való erőt, valamiglen az ő természetinecc elfordult voltában és gonofságában merülven feksic. Noha ez az legbizonyosb és legkönnyeb meg fejtése ez kérdésnac: Hogy ezec nem közönséges ajándéki az természetnac, hanem egyéb kíváltképpen való kegyelme az Istenec, az mellyet külömbkülömbképpen és bizonyos móddal az Istentele- nekkel és hitetleneckelis közöl. Az mellyec okaért, nem állallunc az közönséges befédben igyen fólni: Hogy en nec jó, amannac pedig gonof és elfordult természetű vagyon. Azonközben nem fűnünk meg mind kettőt, á megromlott emberi természetnac közönséges rendibe foglalni és rekeszteni: hané azt jelentyuc, melly kíváltképpen való kegyelme adta egy nec az Isten, az mellyre mást nem méltoztatott. Az mint midőn Saul királyságra akarná válastani, mayd mint egy uy embert téfen ő belőle.

August. lib.
4. contra
Iulianum.

1 Sam. 10. v. 6

Es ez az oka, az miért Pláto az Homerus Fabulátia nézvé, mondotta: Hogy az királyoc fiai, kivált keppen való jeggyel főb ségesen fületretne. Mert az Isten az emberi nemzetnek javára és ségedelmére igyekezvén, nagy gyakorta, jeles bátorfagos és nemes természettel ékesíti tel azokat, az kiket királyi birodalomra rendel. Es mindez vinnyéből és műhelyből származott, valamit az Historia szerző az nagy Fejedelmekben és erős vitézekben diczérnek és magasztalnak. Szinte ezent kell tartani az köz szemelyec felőlis. Mivelhogy pedig az tisztesség kívánás és kevélység kikit annyival inkább indított, valamennyivel ő nagyobb és jelessebb volt, (melly oczmánssággal minden jószágoc olly igen megmozkoltatnak, hogy az Isten előtt minden kedves voltoc veszet legyen) mind semminec kell azért tartani, valami az Istenelenekben diczértesnek láttatic. Annak felötte az hól kiváltképpé való fándéc és igyekezet nincz az Isten tisztességének előb mozdítására, ott minden igazságnac és tökéletességnek legfőbb részéből vagy on fogyatkozás, Ez illyén kegyés fándéktul pedig mind üresséc és fogyatkozta azoc, az kiket az Isten az ő fent Lelke által uyonnán nem fiült. Nem hijába mondgya az Esaias, hogy az Christuson nyugosic az Isteni félelemnek Lelke, melly által arra tanít minket, hogy mindenec valakic az Christustól idegenec, az Isteni félelemtől is üresséc, az melly Isteni félelem kezdeti az bölcseségnek. Az mi azért az jószágokat illeti, az mellyec minket üressé finnel czalnak meg, azoknac az Tanács házakban, polgari társaságokban, és az embereknek közönséges hírhintésekben vagy on jöllehet diczérte: de az mennyei Itélő fiek előtt, az Igazságnac érdemlésére ninczen czac egy fillérni értekekis.

5. Valamiglen azért az bünnek foglalatya által kötelezve és fogva tartatic az akarát, magát az jóra ingyen sem mozdithattya, nem hogy arra alkalmaztathatnája magát. Mert az illyen mozdulat és indulat, kezdeti az Istenhöz való megtérést: az melly az Szent Irásban mindenestől fogva, egyedül czac az fent Lélec kegyelmének tulaydonitatic. Az mint Jeremias kéri az Istentől, hogy őtet megtérítse, hogyha azt akarja hogy ő hazája megtérjen. Innét mondgya ezen profeta ugyan azon Caputban, holott az hívő népnek lelki megfabadításáról ir: hogy az megfabaditatott legyen az nálánál erősbnek kezéből: Jelentvén tudniillic, melly nagy erős békokban és czinczerekben legyen az bünös megkötötztvén, valamig az Istentől elhagyattatic, és az ördögnek igája alatt tartatic. Mindazáltal ugyan megmarad azért az emberben az akarát, az melly mélségesb haylandosággal és kényeséggel az bünre hajol és fet. Mert midő az ember ez indításban, és az bünre való eltávoztathatatlan fükségben eytette magát, többé nincz fabad akarattya, hanem az ő épp, avagy jóhoz való akarattya tul

Esa. II. V. 3.

Psal. III. V. 10.

Jerem. 31. V. 18.

tyátul megfosztatott. Annakokaért nem illetlenül föl fent Bernárdis, midő az tanittya; Hogy mindnyájunkban bennün az akarát: de az jónac akarása az kegyelembe való nevedésre néz: az gonofra való akarát, az minnen romlott fagunkra tartozic. Annakokaért, czac köz módon akarni, az emberre néz: gonofra akarni, az romlott természetire: jót akarni, az Isten kegyelmére tartozic. Továbba, hogy azt mondom, hogy az akarát, mincutánna az ő fabadatattul megfosztatott, az gonofra fükségképpen vonyattaséc, czuda dolog hogy némellyeknek, olly kemény föllás módgyánac láttaséc, holott semmi mód nélkül valóság abban ne legye; és az régi tanító fákásatul sem idegen. Azok ütöznek pedig meg ebbé, a kik a Szükségnek és Kénfertesnek igei közöt nem tudnak külömbséget tenni. Ha pedig őket valaki kérdé di: Hogyha az Isten né fükségképpé jóc, és ha az ördög né fükségképpen gonofra, mit fognac arra felelni? Mert az Istenec jó volta, olly igé egyyez az ő Istenségével, hogy ő finte olly fükségképpé jó, a mint finte hogy fükségképpé Isté. Az ördög pedig az ő eseti és elfakadala által, az jónac minden egyveségétől olly igen meffé esett és elidegenedett, hogy gonofnál egyebet semit ne tehessen. Hogyha azért valamely Isten karomló ez ellen azt ugatná, hogy ember az Istennek né foháladással tartozné az ő jó voltaért, ugy mint a ki a nac megtartására és gyakorlására ugyan fükségképpen kénfertetné: né volna könnyü arra megfelelni, hogy tudniillic, az ő véghetetlen nagy jóvóltából volna az, hogy ő semmi gonofra né rehet: né pedig valami kénfertesből? Annakokaért, hogyha az, az Istennek fabadakarattya az jó czelekedésben semmiképpen meg nem akadékozhattya és el sem veheti, hogy ő fükségképpé jót czelekefic: és ha az ördög is, a melly semit gonofnál egyebet né czelekedhetic: de ugya mégis fabad akarattya ferint czelekefic az bünre: Kimondaná hogy az ember annakokaért nem fabad akarattya ból vétkeznéc, mivelhogy fükségképpen vétkezik, és véték nélkül né elhet? Ez fükséget Sz. Agoston, a melyről mindenütt tanit, midő ez tudománac gyüöltetésére az Celestius fidalma val mardoztatné, akkor sem általlotta megerősíteni illyen fókcal: Az fabadatattul lott, hogy az ember bünbe esné. de a természetnek megromlásá a melly arra következett, az fabadatattul immár fükséget szerzett. Es valamennyi fer ez dologról egyebüttis emlekezic, né általlya ezt büntételre való fükséges foglalatnac mondani Annakokaért az megemlített külömböztetésnek imez su máját vegye ember esébe, hogy az ember mincutánna az eseti miatt megromlott, fabad akarattul vétkezik: né akarattya nélkül, sem kénfertesből: az ő elmjének mélységés haylandoságából, né erő faktevel való kénfertes által: az ő tulaydon gonofra kívánásának indításából, né külsöképpen való reafigalás által: és hogy ugyan mégis olly

Lib. de perfecta iustitia.

De nat. & grat. & alibi sapius.

Serm. super.
Cantic. 81.

igen romlott és gonosz az ő természetü, hogy semmire egyébré magát ne indithassa és ne haythassa, hanem csak az gonoszra. Ez azért így lévén nyilvánvaló, hogy az szükségképpen való büntetelnec alája vettetott. Sz. Agostonnak ez Tudományával eggyez S. Bernárdus, midőn így szól: Minden állatoc között egyedül csak az ember szabad akaratu: mindazáltal minékutána a bűn hozzájárult neminemüképpé azis erőszakot szenved: De az önnön akaratyátul, né az természetül, hogy ilyenképpen mindazáltal az vele fületett szabadságtul meg né fosztatic. Mert a mi szabad akaratu, szabadis az. Es mindgyárt az után: Illyenképpen az akarat, az melly jöllehet az bűn által megváltozott és gonoszá lott, ferez önnön magánac, nem tudom miczoda elfordult és czudaképpen való Szükséget: ughogy sem az Szükség (mivelhogy szabad akaratu) né mentheti meg az szabad akaratot, sem az akarat (mivelhogy felgerjesztett) az Szükséget ki nem rekeszheti. Mert ez Szükség neminemüképpé szabad akaratu: Annakutána azt mondgya, hogy, nyomattatunc az igátul, de né egyébtől, hanem az szabadakarati szolgálacnac igájátul. Es annakokaért az szolgálac miatt nyavalyáságosoc vagyunc, az akarat miatt mentségnélkül valóc: Mert az akarat midőn szabados volna, az bűnnec szolgálája tötte magát. Végre ezt rekeszti: Így az Lélec neminemü czudálatos és gonosz módon, ez szabad akaratu, és gonoszul szabados Szükség alatt, mind ughymint egy szolgálacnac, és mint egy szabados affionakis tartatic. Szolgálac leannac az Szükségért; Affionnac az akaratért: Es az mi még sokkal czudálatosb és nyavalyáságosb, finte azért vétkecs, hogy ő szabados: és azért szolgálac, mivelhogy vétkecs. Es ilyenképpen finte abban szolgálac, az mennyiben Szabados. Innem bizonynal megismerhetic az Keresztyen olvasóc, hogy semmi uyságot né hozoc elő, hanem az mit Sz. Agoston régenten, minden Istenfelő Keresztyéneknek eggyező értelmekből ir és tanitott, és annakutána mayd ez erőstendeig megtartatott az Barátoc Kalastromiban. Mivelhogy pedig Lombardus az Szükségét, az Kéferitéstül nem tudta megkülömböztetni, ezzel nagy gyalázatos tévelgésre adott okot.

6. Ezellenben szükség aztis meggondolnunc, miczoda orvosság az, az Isten kegyelménec, az melly által az Természnec megromlása megjobbitatic és meggyógyitatic. Mert mivelhogy az Ur midőn minket felségit, azzal ajándékoz meg az minélkül szükségölködünc, legottan azért, mi helt bizonyosoc lettünc abban, mi formán legyen bennünc az ő czelekedeti, világoson kitettic visontag, mi legyen az mi fegénységünc és fogyatkozásanc. Midőn az Apastal, az Philippi Városbelieknek azt mondgya, hogy elhitte azt, hogy az ki az jó dolgot ő bennec elkezdette, azt elvégezze mind az Jesus Christufnac napjaig: Ninczen abban semmi kétség, hogy

Phil. 1. v. 6.

hogy az jó dolognac kezdetin, az ő mégrésznec eredetit né értené. tudniillic, midőn az ő akarattyoc az Istenhez fordult és megrért. Annakokaért elkezd az Isten az jó dolgot mi bennünc, kívánságot, ferezetet, és ferezény igyekeztet inditvan és ferezvén az mi fivünkben az jóra és az igazságra: avagy (hogy tulaydonabban folyjac) midőn az mi fivünket haytya, formállya, és igazgettya az igazságra: Elvégezi pedig, midőn minket az igazságban való megmaradálra megerősit. Hogy pedig senki ez menedeket né keresné, hogy az jó ugy kezdetnec az Utul el mibennünc, hogy az akarat, az melly ő magában erőtelen volna, felsegítetnec megmagyarázza azért másutt az fent Lélec, mennyit tehesen ő magában az akarat: En adoc, ughymond, ti néktec ughy fivet, és ughy lelket adoc ti belétec: és elvésem az kő fivet az ti testetekből, és adoc ti néktec hús fivet; és az én lelke met adom ti belétec, és azt czelekefsem, hogy az én paranczolatimban járjatoc. Ki mondaná azért, hogy csak az emberi akaratnac erőtlensége előfítetic meg az segedelem által, hogy az jónac elválasztására hathatobban vágyakozhaszóc, mivelhogy láttyuc, hogy mindenestől fogván uyonnan kelly formáltatni, meg kell uytatni? Hogyha az kő olly lágy dolog, hogy azt kézzel meghaytoghathatni, és ughy tekergethetni, az mint, és az hová ember akarja: tehát nem neheztellem megvallani, hogy az ember fivének is legyen valami gyengesége és haylandosága az Istenhez való engedelmre és főfogadálra, csak hogy az ő erőtlensége felsegítesséc.

Hogy ha azért az Ur Isten, ez hasonlatóság által az akarta megmutatni, hogy lehetetlen az mi fivünkben valami jót valaha kihozni, hanem ha ő általa mindenestől fogva megváltoztatatic, tehát miis ne östuc meg azt ő közötté és mi közöttünc, az mit ő egyedül csak ő magánac tulaydonit. Hogyha azért, ez az Ur Istenec dolga az mi fivünknek az jóra való megrésztésében, finte annyi, mintha ember az követ húsá változtatná, bizony dolog, hogy minden, valami tulaydona az mi akaratunknac vagyon eltöröltetic, és valami annac helyére jó az mind az Istentől vagyon. Azt mondom hogy, az akarat eltöröltetic, nem annyiban, az mennyiben akarat legyen, mert az embernek megrésztésében és meguyításában elromlatlan megmarad az előbbeni természetnec valósága: Aztis mondom hogy uyonnan teremtetetic, nem ughy, hogy mostan lenne előferez akaratá, hanem, ughy hogy az gonosz akarat, jó akaratá változzéc. Ezt mondom én, hogy egyedül csak az Istentől legyen, mert mi magunktól az jónac csak meggondolására sem vagyunc illendóc, az mint finte ezen Apastal önnön maga bizonyittya. Annakokaért mondgya másutt, hogy az Isten nem csak az erőtelen akaratot segiti, avagy az gonoszt jobbittya meg hanem az akaratist ő maga ferezti mi bennünc.

Ezech. 36.
v. 26.

2. Cor. 1. v. 5.
Phil. 2. v. 13.

Az mellyből lifem elég könnyű megéiteni, az mit mondtam, hogy valami jó az akaratbá vagy on, az egyedül mind czac az Isten kegyelméec munkája. Az melly értelemben másttis mondgya, hogy az Isten az, az ki mindent czelekedéfic mindenekben. Mert nem forgattya azon az helyen, az minden dolgoknak közönséges gubérnálását és igazgatását: hanem azt vitattya, hogy minden jóknac, az mellyec az hivekben találatnac, diczerit, egyedül czac az Istenec kellyen tulaydonítani, és ő nékie kellyen megtartani. Azzal pedig hogy az MINDENEKET, mondgya bizonyára az Istent mind az egész lelki élet nec eredetivé tefi kezdettől fogva mind végiglen Mellyet finte czac az előttis, más igéekkel tanított, mondván, hogy az Hivec az Istentől vadnac az Jesus Christusbá: holott nyilván hirdeti az uy teremtetést, az melly által mindé nec eltöröltet nec, valamie az közönséges ő terméffertül vadnac. Mert az Adamnac és az Christusnac egy behasonlítását kell ez alatt éiteni, az mellyet másttis világosban megmagyaráz, az hól azt tanittya hogy mi az Istenec csinálmányi vagyunc, kie teremtetünc á Christus Jesusban az jó czelekedetekre, az mellyeket az Isten eleve elkéffített hogy mi azok bá járjunc. Mert illyé módon akarja megbizonyítani, hogy az mi idvőségünc mer ő ajándéc legyen. Mivelhogy minden jónac kezdeti az másodie teremtséből fármazic, mellyet mi az Christusban nyerünc meg. Hogyha pedig czac akarmelly kicziny erőtse fármaznekis mi magunktól, tehát mingyárt az érdemnekis valami réffelenne bennünc. Hogy azért minket tellyeséggel megüreffit, azt erőffiti és állattya, hogy mi finte semmir nem érdemlettünc, mivelhogy az Christusbá teremtetünc az jó czelekedetekre, mellyeket az Isten eleve elkéffített: az melly igéekkel ismét megmutattya, hogy mindé réffei az jó czelekedetek nec az első elindítástól fogva mind végiglen az Profetais minekutánna az Soltárban mondotta volna, hogy Istenec csinálmányi vagyunc, hogy valakine igyekeznéc az Isten között és mik őztünc felréffiti tenni és őstozni. mingyárt hozzátéffi, hogy ő csinált minket: hogy nem azoc vagyunc mi, kie magunc teremtetünc volna magunkat. Mert hogy az uyonná való fületéffről álljon, az melly kezdeti az lelki élet nec. megtettzic az igék nec rendiből, holott menten ez követkőzic: Mi az ő népe vagyunc, és az ő legelitetés nec juhái. Immár láttyc azért, melly igen né elégefic azzal meg hogy egy általlyában az mi idvőségünc minden diczerit egyedül az Istenec adgya, hané minketis mindé hozzátadástul és véle czelekedéstül értelmessen kirekeffit: mintha mondaná: Hogy ti az Istenec nyájai vadtoc, azzal ti emberec czac egy czepet sem diczekedhetec: Azért mert ez mind, egyedül czac az Istentül vagy on.

1 Cor. 12. v. 6.

Eph. 2. v. 10.

Psal. 100. v. 3.

7. De lehet nec talam valakie, kie azt meg engedgyéc, hogy az akarat, az melly az önnön jó tettzéséből, haylott el az jótól egyedül czac az Urnac ereje által térjen meg: de ugy mindaz által, hogy ha előffer elkéffiteric; hogy őstán az czelekedésben az ő réffit őis hozzá tegye: Az mint Agoston tanit, hogy az kegyelem minden jó czelekedetek nec előtte megyen, és ugy pedig, hogy az akarat véle követkőz, nem vezető legyen: Láb utan menő, nem előjáró legyen. Melly az Sz. embertől nem gonoful mondatott; De Petrus Lombardus visfaffordultól vonffa ide. En pedig azt vitatom, hogy mind az profeta fávaiban, az mellyeket béhoztam, és mind az egyéb helyeken, két tzcikelyec mutattassanac világoson meg: tudnullic, hogy az Ur Isten előffer az mi gonof akaratunkat meg jobbittya, avagy inkább tellyeséggel eltörli, és annakutána őstán, önnön magától, az előbbinec helyébe uy jó akaratot is plantallyon. Az mennyiben az Kegyelem az akarat előtt megyen, annyiban megengedem, hogy követő nec avagy főlgáló leánnac nevezzed, mivelhogy azért az Urnac csinálmányi az őstán, minekutánna meg uyitott, tehát nem igazán tulaydonitatic az ember nec, hogy ő annak az Kegyelem nec, az melly ő benne előffer kezd munkálkodni, az követkőzendő akarat által engedgyen. Annakokaért nem igazán írta Chrysoftomus, hogy sem az Kegyelem az akarat nélkül, sem az akarat az Kegyelem nélkül nem czelekedhetic valamit, mintha finte ő maga az akarat is nem az Istentől volna, és nem ő tőle formálat nec, az mint imént Szent Pálból hallottuc és láttuc. Nemis volt Agostonnac az fándéka, midőn az emberi akaratot az kegyelem főlgáló leányanac nevezte, mintha az Kegyelem után másod munkálkodást az jó czelekedetekben, az akaratnac akarná tulaydonítani: hanem mivelhogy czac ez fándékba volt, hogy az Pelagiustnac rualmas tudományát meghamisítaná, az melly az mi Idvőségünc nec első okát az ember nec érdemében helyezettte, azt vitattya azért, hogy az Kegyelem minden érdem nec előtte járjon, az melly finte elégis volt az jelen való dolognac állatására és megerőffítésére. Es ezenben kihadgya az másodie kérdést, az Kegyelem nec fünetlen való gyümölcszeről és háfnáról az mellyet mindaz által másttis jeles jól erőffen megforgat. Mert midőn azt egy nihányfor mondgya, hogy az Ur Isten előffer az nem akarót, hogy akarja, és az akaró őstán követse, hogy hiába ne akarja legyen; ezzel az Istét, az jó czelekedet nec tellyeséges kezdőjévé és szerzőjévé tefi. Noha az ő mondási ez dolog felől tockal világosbac, hogy nem azoc bőveb magyarázatot és több bizonságokat kívánnanac. Az emberec ugymond, fárafftyac magokat, hogy az mi akaratunkban valami jót talállyanac, az melly miénc legyen, és nem az Istentől való: mint találat hafséc pedig én nem tudom. Az Pelagius és Celestius ellen írott első Könyvben pedig, midőn Christusnac

Ad Rom. Epist. 106.

Lib. 2. de Remiss. pecc. cap. 18.

Ioh. 6. v. 45.

imez mondását magyarázza; Az ki az Atyától hallott, az én hozzám jó; ilyenképpen föl: Az szabadakarat úgy meg segítette, hogy nem csak tudgya mit kellyen czelekedni, hanem hogy megis czelekedni, az mit tud. Es mikoron azért az Isten ilyen formán nem az Törvénnel betűje által, hanem az ő Lelkének Kegyelme által tanít, tehát úgy tanít, hogy az ki mit megtanult, nem csak megismervén lássa, hanem akarván ki annyais, és czelekedettel betöltse.

8. Es mivel hogy mostan az kiváltképpen való fő ágazatban forgolodunc, nosza ez dolognac egész summáját mutassuc megrövideden, és az Szent Irásnac világos bizonsággal erősítsuc meg, és adgyuc eleibe az Keresztényen olvasónac: Annakutánna ostan, (hogy azzal minket senki ne fedgyen, mintha az Irást vizsgálodtan tekernőc) azt bizonyítsuc meg, hogy annac az igazságnac, az mellyet mi az sient irásból vőtnec tartunc, ez Szent embernek (Agostont értem) bizonszgebőlis, semmi fogyatkozása ne legyen. Mert nem tartom hasznosnac és sükségesnac, azokat rendel mind elő fámlálni, az mellyec az mi értelmünknek megbizonyítására az sient Irásból behozattathatnának; csak hogy azoc által, az válogatott bizonságoc által, az mellyec előhazatnac, út nyitasséc, mind azoknac megértésére, az mellyec helyel initt amott olvastatnac. Ezellenben vizsgáltag azt sem alitom illetlenkornac lenni, ha azt nyilván megmutatom, hogy nem gonosul elégsem meg ez emberele, az mellyet minden istenfelő Keresztényenec ssep egyenességgel meltan nagy bezületben tartanac. Bizonyára nyilván való és bizonyos okokból megtettzic, hogy az jónac eredeti és kezdeti, sohonnat egyébünnet ne legyen, hanem egyedül czac az Istentől. Mert sohól nem találtatic egyébütt semmi akarat, az melly az jóra haylandó volna, hanem czac az válastottakban. Okát pedig az Válastatnac az emberen kivől kell keresni: Innét meg bizonyoduc, hogy az embernek az ő igaz akarattya nem ő magátul fármazzéc: hanem sient azon jókedvéből folyon az Ur Istennec, az melly által mi ez világ teremteselött el voltunc válastatván. Ehhöz még más egy ok járul, az melly az előbbtől nem különböz. Mert mivel hogy az jóra való akaratnac és az jó czelekedetnac kezdeti az hitből vagyon, meg kell látni, honnan fármazzéc ő magais az hit. Mivel hogy azért mind az egész sient Iras kiáltya, hogy az hit, az Istennec kegyelemből való ajándéka legyen, tehát az következcic, hogy merő kegyelemből legyen, hogyha mi az jót kezdgyuc válastani, holott mi természetüncc serint tellyes elménkből az gonosra legyunc haylandóc. Annakokaért midőn az Ur Isten az ő népének megtérítésében imez két dolgot téfi; hogy az kő sivet elveszi, és nékiec hús sivet akar adni, ezzel nyilván kijellenti, hogy mindennec ki kellyen irtatni és eltöröltetni,

retni, valami, mi tőlunc vagyon, hogy az igazsághoz megtérítésüncc, hogy pedig minden az mi annac helyebe jó, az Istentől önnön magátol vagyon. Es nem csak egy helyen hirdeti az Isten ezt meg: Mert azt mondgya Jeremias profétánál; En adoc ő nékiec olly sivet és utat, hogy engemet féllennec egész életekben. Es az urán menten: En az én Nevem nec félelmét adom az ő sivekbe, hogy én tőlem el ne távozzanac. Es ismétlen Ezechial által: En adoc ő nékiec mindnyájan egy sivet, és egy uy lelket teremtec belől az ő testekben. Az kő sivet el veszem az ő testekből, és hús sivet adoc ő nékiec. Hiszem nem tulaydonithatná tulaydonságosban és nyilvánban maganac, és tőlunc nem vehetne világosban el mindent, az mi jó és igaz az mi akaratunkban vagyon, hanem mint mikor, azt megmutattya, hogy az mi megtérítésüncc, uy lélek nec és uy sive nec teremtesé legyen. Mert mindenkoron ez következcic ebből, hogy az mi akaratunkból nem fármazzic semmi jó, míg nem az meguyitatic: és hogy az meguyítás utanis, az mennyiben jó, az Istentől legyen, és nem magunktól.

9. Igy olvastatnac az Szenteknek könyörgésis, az mellyeket azoc szerzettenec: Az Ur haytsa ő hozzá az mi siveinket, ugymondott Salamon, hogy mindnyájan féllyc őtet, és megtartsuc az ő paranczolatit. Ezzel megmutattya az mi siveünknek keménynyakuságát, hogy az természetit serint örül az Isten ellen, és az ő paranczolatya ellen czatázní és rugódozni, hogyha engedelmeségre meg nem haytatic. Ezen vagyon az Soltarbanis: Urám, haytsád az én siveimet az te bizonságtételidre. Mert mindenkoron meg kell gondolni ez ellenbe való tételt, az sive nec gonos és elfordult indulattya között, az melly által az gonosra és az Isten ellen való rugódozása ragadtatic: és ez között az megjobbitas között, melly által az engedelmeségre haytatic és inditatic. David pedig midőn venné eszébe hogy ő az Istennec kegyelmétül, az melly őtet vezértené, egy ideig meg fosztatott volna, azon kérte az Istent, hogy ő benne uy sivet teremte ne, és az igaz lelket meguyitaná az ő belső részeiben, nem megismerie hogy az ő sive nec minden részei és sirdékai rakvác legyenec tisztátalansággal, és hogy az ő lelke meggörbült gonosággal, megfuzetett, megtekertetett legyen? midőn pedig azt az tisztaságoc, az mellyet kíván, Isten teremtesenec nevezi, nem mindeneztül fogva egyedül ő nékiec tulaydonittya? Ha valaki ez ki fogással élne, hogy az a könyörgés ő maga jelensége valamelly istenes és s. indulatnac, az méten megfeytetnéc. Tudniillíc hogy David, noha nem emü módon imár az igaz utra hozattatott volna, mindazonáltal az ő előbbeni állapattya egy behasonlittya az rettenetes esettel, a mellyet eszébe vött és igen érzett. Annakokaért mivel hogy az Istentől eleidegenült és elfakaztatott embernek semellyét veszi fel magára, méltan kő-

Ier. 32. v. 39.

Ezech. 11. v. 19. & c. 36. 26.

1. R. eg. 8. v. 58.

Psal. 119. v. 36.

Psal. 51. v. 12.

nyörög hogy neki mindenec megadassanac, valamiket az Isten közöl az ő Válastottival, midőn azokat uyjonnan főli. Midőn azért az halotthoz hasonló volna, kívánna hogy visontag uyjonnan teremtséc, hogy az örögnec rabjából, az Szent Lélek nec edényévé legyen. Bizonyára czudálatos az mi kevélségünk nec dühös kívánsága! Az Isten semmit nagy valóssággal és buzgosággal ugy meg nem kíván, mint azt, hogy mi az ő Sabbathumát, s bombattyát legnagyobb Isteni félelemmel és fiensséggel tartfuc fiensellyuc meg, tudniillc hogy az mi dolgainktól meg fiunnyunc, és meg nyugodgyunc: Mi pedig semmire nehezebben nem birattatunc; hogy nem mint az mi dolgainknac békét hadnanc: és az Isten dolgainac illendő helt adnanc. Ha ez bódultság utunkban nem állana, tehát elég világoson bizonyitana Christus az ő Kegyelméről, hogy az gonofságon meg ne homályosítatnéc. En vagyoc az főlőtő, ugymond ő, Ti főlőve főc vattoc: Az én Atyám az főlő mives. Az miképpen az főlőve főc nem hozhat gyümölcsöt ő magától, hanem ha az főlőtő marad; azonképpen ti sem, ha én benné nem maradtoc: mert én nálamnélkül semmit nem czelekedhetec. Hogy ha mi magunk által egyéb gyümölcsöt nem hozunc, hanem az minemü gyümölcsöt hoz az főlőve főc, az melly az földből kifakastatott és minden nedveségtől mefőstátott: tehát nem kell többé kérdeni melly alkalmatos legyen az mi termésetunc az jó czelekedetre. Ez á rekestő beféd sem kérséges: En nálamnélkül semmit nem czelekedhetec. Nem mondgya hogy erőtlenecc vagyunc mi arra, hogy mi magunkban elégségesec vólnanc: hanem midőn minket tellyeséggel semmivé tésen, kitekerti meg czac az legkisseb alitásatis az mi tulaydon tehetségünk nec. Ha azért im-már, midőn az Christusban plántáltatunc, miként az főlőtő gyümölcsöt hozunc; a melly mind az föld nec nedveségtől, és mind az Egnec harmattyátul, s mind az napfény nec munkálkodásából az neyekedéste és gyümölcsözöségre vesen erőt: tehát én, nem látok valamely jó czelekedetben semmi maradékot az mi mienc vólna; hogy ha az Isten nec tőkélteffen meg tulaydonittyuc az mi övé, és ha ő neki az ő diczőségét meg sértetlen akarjuc megtartani. Hiába vetteticelő imez romlékony okoskodás: hogy az főlőve főc-ben eleve bé vagyoc rekestve az gyümölcs hozásta való erő és nedveség: annakokaért nem vesen mindent az földtől és az főlőtőtől; mert az övéből tésen valamit hozzá. Mert Christus nem akar ezzel egyebet, hanem czac ezt, hogy mi czac a főc, gyümölcszelen és semmire kellő fács legyunc, hogy ha mi ő tőle elfakastatunc: mert ninczen mi bennunc magán ő nálánélkül semmi jó czelekedetre való erő, a mint másuttis mondgya: Minden palánta, az mellyet az én mennyei Atyám nem plántalt kifakastatoc. Azért tulaydonit egyedül ő neki mindent az Apasztal az imént megem-

Joh. 15. v. 1.

Matt. 15. v. 13.

megemlített helyen: Az Isten az, ugymond, az kiti bennetec azt czelekeksi, mind hogy akarjatoc, mind hogy véghözis vigyétec. Az első rébe az jó czelekedet nec, az akarat; az másic erősképpen való munkálkodás a dolognac véghez vitelében. Kezderi mind az két dolognac az Isten. Annakokaért az Isten től lopjuc azt mind el, valamit mi magunknac tulaydonitunc, akar az, az akaratban legyen, s akar az czelekedetben. Hogy ha az mondat nec, hogy az Isten az gyenge akaratnac segítségül jó, tehát valami meg ha gyatnéc minékünc. De mivelhogy az mondatoc, hogy ő czelekeksi és adgya az akaratot, czac azért mi kivőlunc másuva vonyatic minden, valami jó az akaratban vagyoc. Továbbá, mivelhogy az jó akarat még mostanis az mi rest testünk nec nehéz terhe által ugy elburitatic és lenyomatic, hogy fel ne verekedheséc: hozzá tési azért, hogy ez illyen néhez hartzból való kiverekedésre és gyöződelemre, álhatatos fándéc adafséc az Isten től, mind annac elvégezéleig. Mivelhogy egyebképpen meg nem álhatna, az mit egyébütt tanit, hogy egyedül czac az Isten az, az ki mindent czelekeksi mindenekben, az holott ez előtt azt tanitoc; hogy az lelki élet nec egé-
 2. Cor. 12. v. 6.
 folyása az által foglaltáséc bé. Az melly formán David, midőn köny-
 6.
 örgött volna, hogy ő neki az Isten nec útai megjelentessenec, hogy az ő igaságában járhasson, mingyárt hozzá tési: Fogd ő sive az én fivemet,
 Psal. 136. v. 18.
 hogy az te nevedet félye. Melly igéckel megmutattya, hogy még az
 kic jó elmével vadnakis, olly sokféle való rángatásoc alá legyenec vetet-
 ve, hogy könnyen hiába valócká lennénecc, és elmulnanc, hogy ha ál-
 hatafságra meg nem erőstítetnénecc. Ezen módon másuttis, mikor azon
 könyörgött volna, hogy az ő utai igazgattassanac az Isten igéjénecc meg-
 tartására, azt kéri továbbá, hogy ő neki hartzra való erő adafséc. Ne ural-
 Psal. 133. v. 15.
 kodgyéc ugymond, én raytam semmi hamiság. Elkezdi azért az Isten
 mi bennunc az jó czelekedetet, és elis végezi illyen módon. Tudniillc,
 hogy ő tőle vagyoc, hogy az akaratnac fiereleme indullyon az jóra, hogy
 annac kívánságára haylando legyen, és hogy gerjestséc és mozdítasséc
 annac keresésére és valóságos ferenséggel magat arra adgya: Annakelőtte,
 hogy az megemlített fierelet, kívánság, és ferenség az jóra, meg ne czök-
 kennyenec, hanem mind az czelekedetig elérjenec és elverhesnécc, vé-
 gezetre, hogy az ember abban álhatatoson elomennyen, és mind végiglen
 megmaradgyon.

10. Es megindittya az akaratot, nem ugy, az mint foc idóktól fog-
 va tanitattac és elis hittéc némely emberec, hogy az mi fiabadakaratu-
 kon állyon, hogy az Isten indítását elkövesűc, avagy annac ellene tufa-
 kodgyunc: hanem olly hathatóképpen indittya azt meg, hogy engednie
 Pp

kellyen. Annakokaért meg kell vetni Chrysofomusnac imez mondását, az mellyet ő olly gyakran elhozott: Tudniillie, hogy az Isten senkit nem vonson, hanem az ki ő tőle akar vonyattatni: az mellyel azt akarja érteni, hogy az Úr czac kinyuytott kézzel várja, hogy ha tettziké minekünc, hogy ő minket meg segítsen. Hogy illyen formán vólt legyen az embernek dolga, midőn ő még az ő tőkelleretségében vólna, azt mi megengedgyüc, hogy magát az johoz és a gonoszhoz térithette és forditharta. De mivelhogy az ő tulaydon példájával tanított meg minket az Adam, melly hegény nyavalyás dolog legyen az szabad akarat, midőn az Isten mi bennünc nem akar, és nem munkáldodic: Mint lenne minékünc dölgyünc, hogy ha illyen módon közlené mi velünc az ő kegyelmét? Sőt ha sinter gazdagon és bővségeffen öntiis ki reánc az ő krgyelmet, mindazáltal mi ugyan meg kissebittyüc és meghomályosittyuc az mi hálaadatlanágunkal.

Mert nem azt tanittyta az Apastal, hogy mi az jó akaratra való kegyelemmel meg kínálatunc, hogy hami azt el akarnóc venni: hanem hogy ugyan az akarattól ő magát az Isten formálya és czelekefi mibenünc: az melly semmi nem egyéb, hanem hogy az Úr Isten az ő sinter Lelke által az mi siveinket igazgatty, haytya, vezérli, és azokban mint egy tulaydon örök jószágában ugy regnál és uralkodic. Es Ezechiel által is nem czac azért igér az ő válastottinac uy lelket, hogy azoc az ő paranczolatiban járhallanac, hanem hogy czelekedeteckelis ugyan azokban járjanac. Nemis értethetic külömben Christusnac imez mondása: Minden, az ki hallott az én Atyámtól, én hozzá jó az, hanem hogy arra tanitsón, hogy az Isten kegyelme önnön maga által hatharó és erős legyen, az mint Agoston állattya és vitattya. Az melly ő kegyelmét az Úr, minden embereknek mind feregestől egyaránt mutattya, a mint az köznép között, imez (ugy aranzom hogy) Occam mondása igen foly, hogy senkitől meg nem tagadtatic, hogy ha megczelekefi azt az mi ő rayta áll. Ugy kell bizonyára az embereknek, az kic azt keresic, ajánlattaséc és nyuytaséc, De mivelhogy ugy vagy az, hogy czac egy ember sem kezdi addig azt keresni, valamiglen ő az Istennek mennyei kegyelmétül meg nem ihletteric, nem kell azért az Isten kegyelme diczeritene ez részétis elszakítani. Jollehet ez a fellyebbeczület, egyedül czac az válastottakra tartozic, hogy minekutánna őc az Istennek lelke által uyjonnan sülettetene; ő általa igazgattatnac és vezéreltetnekis. Annakokaért Szent Agoston sinter olly méltán meg neveti azokat, az kic az jónac

Ezech. 11. v.
29. & c. 36. v.
27.

Ioh. 6. v. 45.

De grad. 3. c.
San.

De verb. Ap.
Serm. 17.

jónac akarására völe erőt, valami réfből, kevélyen magoknac tulaydonitottac; az melly méltán feddi azokat, az kic azt tartottac, hogy mindennek közönséggel egyaránt adalséc az, az mi kiváltképpen való kegyelem, tudniillie, az elválastásnac jele, az melly elválastas kegyelemből léfen: Az terméket köz, (ugymond) mindennel, az Kegelem nem köz: és nevezi ez illyen elmeskedést üvegbeli tündöklésnek, az melly czac az hiába valóság által, tündöklie olly fenyesen; midőn az közönségeffen mindennek terjesztetic és vonyatic, az mit az Isten nem közöl, hanem czac az kic akarja. Másutt pedig azt mondgya: Mint mentél te az Christushoz? Ugy mert hittem ő benne. Fély azon, hogy midőn azt kevélyen magadnac tulaydonitod, hogy az igaz ut te magadtól találtatott fel, valahogy az igaz utat el ne vesessid. Szabad akaratomból jöttem, ugymondast: az én tulaydon akaratom által jöttem. Mit fuvalkodol olly igen fel? akarodé tudni hogy ezis ugyan adatot néked? Hallyad önnön magát, az ki minket hiu, Senki nem jön én hozzam, hanemha az Atya vonandgya azt. Es minden villongás nélkül az hozatic Ioh. 6. v. 44. kiaz Szent János savaiból, hogy az Istenfelöknek siveroc, olly hathatóképpen vezéreltetne önnön fellyül, hogy alhatatos elmével, és idestova való hayladozás nélkül engedgyenec. Az ki az Istenből sületett, ugymond ő, az nem vétkezhetic: Mert az Istennek magva marad ő benne. Látyuc azt, hogy az erónélkül való indulat, az mellyet az Sophistac költne, kireketteric, azt értem pedig ezen, az mit őc foktac mondani, hogy az Isten czac meg kínál az ő kegyelmével illyen ocalatt, hogy azt kiki vagy megvesse, avagy elvegye az mint néki tetrzendic: ez illyen eselyős gondolatot mondom, az melly sem édes sem savanyu, hogy kireketteric azzal, az mi az Szent Jánosnal mondatic, hogy az Isten minket olly alhatatoson megmaradók kátesen, hogy minden elszakadásnac félelmetől távul legyünc.

II. Az alhatatos megmaradás felölis semmi kétség nem lött vólna, hogy azt embernek, Isten kegyelmének ajándekánac kellyen tartani, hogyha ez rutalmas tévölgés el nem hatalmazott vólna; hogy az az alhatatoság az embereknek érdemec sinter ostogattaséc, az mint kiki az első kegyelemért magát hálá adarlannac nem mutattya. Mivelhogy azért ez a tévölgés innen származott, hogy azt alitottac, hogy az mi tehetségünkben és erünkben áll, az Istennek kegyelmének, midőn az nekünc ajánlattatic, avagy elvétele avagy odahagyása, minekutánna azért vélekedés, ugymint hamis, az Isten igéje által megvetetic, amaz tévölgésis önnön magától utánna esic, és elromol. Noha ezaránt két uton esic az tévölgés. Mert azon kívül, hogy azt tanittyac, hogy, ha mi

az Istennek első kegyelmével jól élünk, tehát ez által azt érdemlyük, hogy a következő máfodic kegyelem az előbbenivel való jól éléért, jutalomul adásért, ez is hozzá téfű, hogy nem egyedül az Isten kegyelme az, az mi, mi bennünk munkálkodik, hanem hogy az czac velünk együtt munkálkodik. Az elsőről azt kell tartani, hogy az Ur Isten, mivel hogy az ő fölgeit naponkint az ő kegyelmének uyjab uyjab ajándékival bővséggel betölti, ő bennec találja azt, az mit nagyobb kegyelemmel néki meg fizessen, mivel hogy az a dolog, az mellyet ő bennec elkezdett, ő neki kedves és kellemetes. Es ide tartoznac imez mondásoc: Az kinec vagyon, adatic annac. *Matth. 25. v. 21. 23. & 29.* Ismet, jól vagyon, én hiv fölgeim, az kevésen hívséges voltál, sokra bizlac ez után. De itt kétfele tevélgéstől kell órizkedni: először, hogy az Isten kegyelmével való igazán élés, az embernek úgy ne tulaydonitásért, mint ha ő az ő sérénységével az Istennek kegyelmét hathatóvá tethné: Másodszor, hogy, ember azt ne mondgya, hogy azoc az kegyelem, mellyec az hűvel közöltetne, oly formán legyenec jutalmi és megfizetési az első kegyelemnek, mintha nem az Istennek ingyen való kegyelméből, hanem érdemlett kegyelméből származnának. Megengedem annak okaért, hogy az hívőec, az Istennek ez áldását várhattya, hogy az mennyivel őc jobban élne az Istennek hozzájoc mutatott kegyelmével, annyival őstán mind nagyobb kegyelmeckel áldatnac és ajándékozatnac meg: De az mellet, azt is mondom, hogy ez az igazán és jól élés az Istenből vagyon, és hogy ez ilyen jutalom és megfizetés, czac az ő merő azon jóvóltaiból származzac. Az Papista Iscolai Theologusoknak minduntalan hájokban forog ez nálac fokott külömbözterés, az munkálkodó, és együtt vagy vélemunkálkodó kegyelem között. De gonoful élne véle, mindennec bodultul való felforgatására. Elt jóllehet Agostonis azzal, de helyes és illendő magyarázattal enyhítotte meg, hogy az Isten az együtt munkálkodással elvegezi, az mit az munkálkodással kezdet el: és hogy egyfele kegyelem legyen, de külömb nevet vegyenec, az ő külömböz munkalodásoc szerint. Ezből az következc, hogy ő az munkálkodást nem őstya meg az Isten között és mi közöttünk, mintha mind az kétfélnek tulaydon indulatyaiból közönséges munkalodás járulna őfve: hanem hogy azt mutassa meg, hogy az kegyelem megőregbitetic és meg többitetic. Ide tartozic az mit másutt mond, hogy az Istennek foc ajandéki menne az jó akarat előtt, az mellyec között vagyon ő magais az jó akarat. Következc innet, hogy semmit meg ne hadgyon, az mit az akarat magának tulaydonithatna. Mellyet Sz. Pális nevezet szerint kimond: Mert holott azt mondra, hogy, Az Isten az, akki, mi bennünk mind az akaratot és mind az czelekedést szerzi, mindgyarást hozzá adgya, hogy mind az kettőt az ő jó akaratyaiból czelekesi: azt jelentvén ez igéckel,

Matth. 25. v. 21. 23. & 29.

Luc. 19. v. 17. 26.

Phil. 2. v. 13.

ez igéckel, hogy mind az ő jó vóltaiból, és merő kegyelemből legyen. Hogy pedig őc azt foktác mondani: hogy, midőn mi az első kegyelemnek helt adtunc, úgy munkálkodic őstán az mi igyekezettünk együtt az következő kegyelemmel: Arra én így felelec: Hogyha azt ilyen módon értic, hogy, midőn mi az Istennek ereje által egy szer, az igazságnac engedelmé alá hozattatunc, akkor őstán szabad akaratunkból elő megengedelmé alá hozattatunc, az kegyelem munkalodásának követésére, így nem fölloc semmit ellene. Mert bizony dolog az, hogy ez ilyen jó akarat az engedésre, ott vagyon, az hól az kegyelem uralkodic. Honnan jó pedig ez egyebünnet, háné, hogy, az sient lélec, az melly magával mindenütt egygez, az engedelemre való haylandoságot, az mellyet annakelőtte szerzett és czelekedett, az megmaradástra való alhatatóságban megtartya és megerősíti? Ha pedig azt akarjac, hogy az ember magától veszi azt, hogy ő az Isten kegyelmével együtt munkálkodgyec, azt én dögletes tevélgésnek mondom.

12. Es ide értetlenség által hamissán tekerteric Sz. Palnac imez mondása: Többet munkalodtam én, hogy nem őc mindnyájan: mindazonáltal nem én, hanem az Istennek kegyelme, az melly én velem vagyon. Mert őc ilyen módon értic: Mivel hogy láttathatnac kevésen szabadon fölni, hogy ha magát mindeneknél fellyeb vétne, azt enyegeti és aláb vonfa, az diczéletet az Isten kegyelmének tulaydonitván: ugy mindazonáltal, hogy magát az Isten kegyelmével együtt munkalodónac nevezze. Es nyilván czuda, hogy annyi foc ember, az kic egyébképpen nem olly gonofoc vólta, az hákába illy keményen megütköztenec. Mert az Apostal nem azt írja, hogy az Istennek kegyelme munkalodott ő véle, úgy hogy ő magát az kegyelemnek segitő társává tönne: hanem inkább az munkalodónac minden diczéletit, egyedül czac az kegyelemnek tulaydonitya, illy ertelemmel: Nem én vagyoc az, ugy mond, az ki munkalodtam, hanem az Istennek kegyelme, az ki nekem jelen vól. De az fölfa nac kétséges módgya czalta meg őket: inkább pedig az hamis tolmáczolas, az mellyben az Görög articulnac értelmé kihagyatott: Mert ha azt az igéc szerint igazán megtolmáczolod és fordítod, tehát nem mondgya azt, hogy az kegyelem ő véle együtt munkalodo vól legyen, hanem, hogy az kegyelem az melly ő nála vól, az lott legyen minden dolognac meg szerzője. Es azt nem homályoson, noha röviden tanitya Sz. Agoston, midőn így föl: Az embernek jó akaratya előtte jár az Istennek foc ajandékinac, de nem mindenkinek. Az mellyeknek pedig ő előttec megyen, azoc közöt vagyon ő magais. Annakutánna következc az oka: Mert meg vagyon írva: Az ő irgalmasága előlvén avagy megelőz engemet: Es, az ő irgalmasága

1. Cor. 15. vers. 10.

Pfal. 59. v. 17. Pfal. 23. v. 6.

Serm. 2. in
cantic.

5.2 követ engemet : Az nem akarót , előlvesfi , hogy akarjon : Követi az akarót , hogy hiaba ne akarjon. Mellyel Sz. Bernardis egygez : midőn ő az egyházat hozza bé és illyen módon fólattya : Oh Uram, vonny erővel engemet neminemüképpen nem akarót , az én akaratom ellen, hogy te engemet akaróvá tégy ; vonny engemet restelkedót , hogy engemet sérényen futóvá tégy.

13. Immar azért Szent Agoston hallyc az őnnön favaival fólni, hogy az mi időnkbeli Pelagianusoc , az az , az Papista Sophistac , az ő fokáoc serint ne káronkodgyanac azzal , mintha minden régi tanitóc miellenünc vólnánac : Az mellyben tudniillic , az ő attyokat, az Pelagiust követic : az melly régenten finte ezen fidalommal hurtzolta az Szent Agoston. Az Valentinushoz, az Fenyitekről és Kegyelemről írott Könyvben, ez dolgot bővségessen megforgattya, mellyet én rövideden de az őnnön favaival előfámláloc: Tudniillic, hogy Adamnac kegyelem adatott vólt, az jon maradásra ha akarta volna : Nékünc az adatott hogy akarjuc , és akarván az gonof kivánságot meggyőzzüc. Annakokaert Adamnac tehetsége vólt, ha akarta volna : de akarattya nem vólt, hogy megtenné. Minékünc mind az akarát, smind az tehetség adatic. Az első szabadság vólt, az tehetség az nem vétkezefre: az miénc sockal nagyobb, tudniillic tehetség az nem vétkezhetéfre. Es hogy ember ne alitana őter az jóvendő tökéletességtől fólni, az melly következicez halando élet után, (az mint ezt Lombard nem igazán oda vonfa) ez akadécot azért Szent Agoston ottan hamar elvéfi, holott azt mondgya : Hogy az Hivékne akarattyc ugyanynira gerjefetic és vezeretetic az Szent Lélektől, hogy az jót azért tehetséc meg, mert akarjác : és azért akarjác, mert az Isten czelekefi, hogy, ugy akarjác. Mert ha ez illy nagy erőtelenségben, (az mellyben mindazáltal illic az kevélységet megelőzni és lenyomni, hogy az Istenec ereje hatalmas legyen) magoknac hagyatnatné az ő akarattyc, hogy Istenec segedelméből tehetséget megvólna, ha akarnac, és pedig az akaratot nékic az Isten nem adná, tehát az akarát az illy foc kísértetekben, az ő erőtlensége miatt elesné, és illyenképpen meg nem maradhatnánac. Annakokaert az Isten, az emberi akaratac erőtlenségét ugy segitette meg, hogy az, az Isteni kegyelem által, fiüntelen és elválhatatlan haytatné és inditatné, és ennekokaert soha elfe fogyna, akar az melly erőtelen legyenis. Annakutánna bővségésben megforgattya, melly fiükségképpen követséc az mi fiveinc az Istenec indítását, midőn ő azokat megindittya: és azt mondgya jólhet, hogy az Isten az embereket az ő akarattycokkal vonfa, de az mellyet ő maga szerzett. Illyenképpen azért Agoston fáya által meg-

2. Cor. 12.
7.9.

Cap. 2.

bizonyitóc, azt az mit főképpen erősiteni akartunc, tudniillic, hogy az kegyelem az Ur Istentől nem czac ajánlattatic, és akarkinec szabad akaratí választásából vagy elvétetic avagy eltasítatic : hanem hogy ő maga az kegyelem legyen az, melly az mi fiveinkben, mind az választást, és mind az akaratot szerzi és formállya. Ugyhogy minden jó czelekedetec, az mellyec ofrán következnec, ő gyümölcszei és ő czinálmányi legyenec : Ninczenis neki más akarattya, az ki őtet követné, hanem czac az kit ő szerzett. Mert ezekis ő favaival más egy helyen; hogy minden jó czelekedetec mi bennünc, semmi nem egyéb, hanem egyedül czac az kegyelem szerzzen.

14. Hogy pedig más helyen azt mondgya, hogy az akarat az kegyelem által elnem vétetic, hanem az gonofból, jóra változtatic, és midőn ofrán jóvá térétött, az Kegyelemtől legyen segítség: azzal czac azt érteti, hogy az ember az Istentől nem ugy vonyattaséc mint egy kő, az ő fiveünc semmi indulattya nélkül, mint egy külsőképpen való vonyással és tasítással: hanem ugy inditatic belől, hogy five serint engedgyen. Hogy ez illyen kegyelem kiváltképpen czac az választottaknac, és érdemnélkül adaséc, arról illyen módon ír az Bonifaciustnac: Tudgyuc, hogy az Istenec Kegyelme nem minden embereknec adatic: és az kiknec adatic, hogy azoknakis nem az ő czelekedeteknec érdeméért adatic; sem az akaratac érdeméért, hanem czac az merő azon kegyelemből: Az kiknec nem adatic, tudgyuc azt, hogy az ő nékic az Istenec igaz itéletiből nem adatic. Es abban az levélben erőssen meghartzol azoknac vélekedéséc ellen, az kic azt tartyac, hogy az következendő kegyelem, az embereknec előlboczátt érdemből adaséc: mivelhogy őc meg nem vétén az első kegyelmet, arra magokat méltócká röttéc legyen. Mert az akarattya, hogy vally meg azt Pelagius, hogy minékünc az kegyelem, külön akarmelly czelekedetreis fiükséges legyen, és nem az czelekedeteknec érdemére fizettetné, hogy igazán kegyelem lehetne. De ez megforgatás rövidebben, sommába nem foglaltahatic; mint az Valentinushoz írt Könyvnc az Fenyitekről és Kegyelemről, nyoltzadic részéből: holott előser azt tanittya, hogy az emberi akarat, nem nyér kegyelmet az ő szabadsága által, hanem szabadságot nyér az Isten kegyelme által Másodszor, hogy az által a kegyelem által az jóhoz formáltaséc és legyen hasonlo, hogy azt szeresse, és abban megmaradgyon. Harmadszor hogy meggyőzhetetlen erővel megerősítéséc az gonofnac ellene való állásra. Negyedszer, mivelhogy az akarat, az kegyelem által vezeretetic, soha elnem esic és nem szakad el: mihelt pedig az kegyelemtől

Epist. 105.

Epist. 106.

elhagyattatic, mindgyaráft lecsic és lerohan. Hogy hasonlatosképpen az akarat, az Istenec merő irgalmasságából, térjen meg az jóhoz, és minekutánna megtért, abban megis maradjon. Ismet, midőn az embernek akarattya az jóra igazitatic, és holott immár abban eligazítatott, hogy abban megerősítettés, hogy az czac egyedül az Isten akarattya, és semmi érdemből ne fármazzéc. Ecképpen az embernek meg nem hagyattatic semmi egyéb szabad akarat (hogyha ember ugyan annak akarja mondani) hanem czac illyetén, az mint azt másutt megírja; tudniillic, hogy az, sem az Istenhez meg nem terhet, sem az Istenec kegyelmében meg nem alhat és meg nem maradhat külömben, hanem czac az ő kegyelme által: és valamit czelekedhetic, s valamire érteke vagyon, azt mind egyedül czac abból az kegyelemből czelekedheti, és abból vagyon minden ő érteke és tehetsége.

Eph. 46.

NEGYEDIC RESZ.

Miképpen munkálkodgyéc az Isten az embereknec szívékben.

Hogy az ember az bűnec igája által olly fogságban tartáséc, és olly igen meglántoztatott békőztattott legyen, hogy ő magát se gondolattal, se czelekedettel, az ő tulaydon természetiből az jóra ne adhasza, ugy reménlem hogy eléggé megbizonyítatott. Ez mellett az külömbőségis megmutattatott az Kénserítés és az fiükség között: Honnét meglántzic, hogy noha az ember fiükségképpen vétkezcic, mindazáltal ugyan nem kénserítésből, hanem akartyaival mivel az. De mivelhogy, midőn az őrdőgnec hatalmába és szolgálattya kődőlétetic, láttatnéc inkább az őrdőgnec akartyaival hogy nem az őnnön magától inditatni és haytatni, meg kell továbbá látni, mi legyen mind az kettő munkálkodásának mivólta: Annakuránna az kerdeztis meg kell feyteni, hogyha az gonof czelekedetekből is kellyené valamit az Istenec tulaydonítani, mivelhogy az Irás említi, hogy az Istenec is valamelly munkálkodása és ereje forogjon azok között. Az mi az első illeti, egyhelyen Szent Agoston hasonlittya az emberi akaratot valamelly Lóhoz, az mellynec az rayta ülő lovaglóhoz kell halgatni: Az Istent és az őrdőgöt hasonlittya, az Lovaglókhoz. Hogyha az Isten üli meg ugymond, az akaratot, tehát azt fép ékefén és jól igazgattya, mint egy jól hozzá tanult lovagos, előb haytya, midőn restelkedic, megtartoztattya, hogyha felőrtéb sietne, megzabolazza és megrángattya, ha kényeskedic és katzerkodic, megütögeti midőn czintalankodic és rugódozic, és az igaz utra vezeti. Ha pedig az őrdőg üli meg,

meg, és bírja az akaratot, tehát mint az bolond és vakmerő lovagos minden tünélkül való helyen félyel ragadtattya azt, árkokba és vermekbe fiókteti, Hegyről és kőfiúklakról nyakra före leverteti, és fiúntelen vakmerőségre és megalkodásia inti és kifti. Ez hasonlatossággal, mivelhogy mólt ennél job elő nem fordul, ezuttal eligedgyünc meg. Annakokaért midőn az mondatic, hogy az lelkes avagy terméketi embernek akartya az őrdőg hatalmának alá vettetött legyen, és hogy attul indításéc nem az, az értelmé, mintha az akarat kénserítésképpen és erőssákkal haytatnéc az engedelemre, (az mint az rabfiúga, hogy az Uraságnac igaságából haytatic, az megparanczolt dolognac véghez vitelére) hanem hogy ez megemlitett akarat, az őrdőgnec czalárdása miatt, az mellyel megbüvöltetett, fiükségképpé jöllehet, demindaz által akartyaival a Sátánac fiógalattya adgya magát. Mert az kiket az Ur Isten az ő Sz. Lelkénec vezérlésével né méltoztat, azokat az ő igaz itéletiből az Satannac indítására boczattya. Inét 2 Cor. 4. v. 4. mondgya azt az Apastal, hogy ez világnac Istene, az véfedelemre rendelt hiteleneknec elméjeket megvakította, hogy ne lássác az Evangeliomnac világos fényét. Másutt ismet azt említi, hogy az Satan czelekefcic az vak- Eph. 2. v. 2. merőségnec fiaiban. Az istenteleneknec megvakítá fóc, és minden vétkec, az mellyek abból kővetkeznec, őrdőg czelekedetnec neveztetnec. Mellyeknec fondamétomát és okait mindazáltal ugyā né kell kerefni az embri akarató kivül, a mellyből ki üt a gonofnac gyökere, és az mellybé az őrdőg orfágának fundamétoma, az az, a bűnec helyféki és hatalma vagyon.

2. De ez illyen dologban sokkal külömb módgya vagyon az isteni munkálkodásnac; az mellyet hogy nyilvánban megérthessünc, vegyünc például az Sz. Jób nac az Chaldæusoc által fiereztetett keserves kárvallását. Az Chaldæusoc megölic az ő pástorait, és erővel elhaytyác ő néki minden barmait: Innét az Chaldæusoknac gonof czelekedetec nyilván ki tettzic. De ebben az dologban nem hívokodic az Satanis, az mellytül az mint az Irás mondgya, mind ezec fármasztanac. Sz. Jób pedig ez dologbanis megfimeri az Urnac czelekedetit, és azt mondgya, hogy, Az Ur vőtte azt el, az mit ő tőle az Chaldæusoc elvőttene. Mint tulaydonitsuc azért ez egy dolgot egyférfimind az Istenec, az őrdőgnec, és az embernek, hogy avagy az őrdőgöt ne mentenőc az Istenec közölséggével, avagy hogy az Istent az bűnec okának ne vallanőc? Igen könnyen, hogyha előfer az végét, az mellyre ez dolog igazitattott, annakuránna az modgyát, az mellyel véghöz vitettetett, megtekintéllyüc. Az Istenec fiándéka ez vőlt, hogy ez kerest által az ő fiólgáját fiest Jobot az békeséges türesben gyakorollya, Az őrdőg pedig az által az kétségbe esésre akarja vinni, Az Chaldæusoknac ez vőlt tzellyoc, hogy az más ember

jöfágainc eltolvaylásával és lopásával, az törvén s' igazsággal gazdag-
ságokerelessénc. Ez azért az hándekokban való nagy külömbözés, az
czelekedetetés igen külömbözésé téfi. Azonképpen az módgyábanis,
az mellyel ez dolog véghez vitetett nem kisebb külömbözés vagyon.
Az Isten reaboczátya az Satant, hogy az ő szolgálát Jóbot megfa-
nyargathassa: aztis megengedi az Satannac, hogy az Chaldeusokat,
kiket ez dolognac eszközévé válastott, arra gögyögethesse és indit-
hassa. Az Satan azért az ő mérges fulákjaival rayta az Chaldeusoc five-
in, az mellyec annélkülis vífha fordultac voltanac, és megindíttya
őket az gonofságnac megczelekedésére. Az Chaldeusoc nem kéfnec,
hanem nagy dühössen ütne és rohannac az hamiságra, bűnökkel meg-
körelezic és megferteztetic mind testeket, lelkeket. Annakokaért
igazán és tulaydonságképpen mondatic munkalkodni az megkemé-
nyedett hitetlenekben, az mellyekben ő az ő orfágát, tudniillic az go-
nofságnac orfágát vífeli és gyakorlya. Aztis mondhattya az ember,
hogy az Isten munkalkodásais neminemüképpen odajárullyon, mi-
velhogy ad Satanac, ugy mint az Isten haragja eszközénc, az Isten aka-
rattya és meghagyása ferint kell imida vagy amoda magát haytani és for-
ditania, az Isten igaz itiletinec véghez vitelire. Elhalgatom itt az Isten-
nec közönséges indítását, és mozdítását, melly által, az minthogy
minden teremtetett állatoc eltartatnac, azonképpen azokis ettől vesic az
ő erejeket mindennec az mit czelekesne, véghez vitelére: Hanem
az Istenec, czac arról az kiváltképpen való munkalkodásáról szólloc,
az melly akarmelly czelekedetben megjelenic. Láttyc annakokaért
hogy nem képtelen dolog, hogy ha ember egyféle czelekedetet egy-
fermind Istenec, az Satannac, és emberne talaydonit. De az cze-
lekedésnec tzellyában és módgyában való külömbözés mivel azt, hogy
az Istenec igazsága, merő azon ártatlansággal tündöklýec ki, és az or-
dógnec emberekne gonof hamiságc az ő tulaydon gyalázattyockal
árullya el, és napfényre hozza magát.

3. Az régi Tánítócz ez aránt néha az igazságot általlyac egyigy-
üen meg vallani, félvén azon, hogy ezzel az Isteneleneknec okot ne
adgyanac, az Istenec czelekedetiről, becztelenül való főlláfra. Az
melly értelmeseget az mint igen feretem, azonképpen semmi módon
nem tartom veszedelmes dolognac, hogyha ember egyigyüen hífi az
mit az Szent Iras tanit. Ez meg említett babonás figyelmetéségtül
néha néha Szent Agoston sem volt hábdos. Az mint, midőn azt
mondgya, hogy, Az istenteleneknec megkeményítésé és meg vaki-
tása nem

lib. de pra-
dest. & gra.

tála nem nézi és nem illeti az Istenec munkalkodását, hanem czac eleve
megtudását. De ez az ferényenfaladás nem alkolmaztathatic az Irás-
nac annyifoc mondásira: az mellyec nyilván bizonyíttyac, hogy az
Isten valamivel többet tegyen hozzá az pusztaleve meglátásnál. Es ő
maga Agostonis, ötödíc könyvében az Julianus ellen, ahol az előbbi
értelmét vífshavonnya, foc főval vitattya: hogy az bűnök nem czac az
Isten reá erefésénec és megengedésénec, hanem az Isteni erőnekis tu-
laydonitassanac, hogy tudniillic ilyenképpen az előbbi vétkec meg-
büntetessénc. Hásonlatosképpen az mit némellyec vetne elő, hogy
az Isten az gonofc megengedi, nem küldi, sockalerótelenb, hogy nem
helt álhata. Gyakran mondgya az Irás az Istenről, hogy ő az isten-
teleneket megvakittya és megkeményiti, azoknac fiveket fordittya in-
dittya, haytya, az mint egyebütt én aról bővségésben tanítottam.
Ez pedig mi legyen, semmiképpen meg nem magyaráztathatic, az Isten-
nec egyedül czac eleve megtudása és megengedése által. Annakoka-
ért mi azt felellyuc, hogy az kétképpen legyen. Mert elsőben, mi-
velhogy, ha az Isten az ő világoságot elvéfi, semmi nem egyéb hanem
czac letetség és vakság marad meg mi bennünc: hogyha az ő lelkét meg-
vonfha, kövé keményedne meg az mi fiveinc: és hogyha az fivec az
ő vezérlésétül meg fogyatkoznac, merő unélcül való kerengésben és
tevőlgésben esne: tehát nem illetenül mondatic, megvakítani, meg-
keményíteni, és meghaytani azokat, az kiknec látásra, engedésre, és va-
laminec igazán megczelekedésére való erejeket elvéfi. Az másodíc
mód, az melly az igékne tulaydonságához közel járul, imez, hogy ő
az ő igaz itiletiből az ő haragjánac eszköze és főlgája által az ordóg által,
az istenteleneknec tanácokat oda fordittya, az hová onéki tettic, azok-
nac akarattyokat felindittya, és őket hándekokban megerősíti. Ec-
képpen, midőn Móses megbefelli, hogy az Sehon király az Izrael népé-
nec semmi által menetelt nem akarna engedni, mivelhogy az Isten az ő lel-
két megkeményitette és fivét elerősítette, arra mindgyárt megemliti az
Isten tanácánac tzellyát: hogy ő azt, ugy mond, minékünc kezünkben
adná. Annakokaért mivelhogy őter az Isten megakarta őlni, tehát az ő
fivénec megkeményedett általkodása isteni elkészítés volt az vesede-
lemre.

4. Az első mód ferint láttatic imez mondatni, elvéfi az igaz mon-
dóknac ayakokat, és az vénektől elvéfi az okofságot. Elvéfi fiveket,
az földnépe előttejáróinac, és unélcül tevelegreti őket. Ilnet, Pál. 107.
Miert czábitottál meg minket oh Ur Isten, és miert keményitetted
még az mi fiveinket, hogy téged ne felnénc? Mert ez mondasoc azt
Ezech. 7.
v. 26.
Pál. 107.
v. 40.
Iob. 12. v. 20.
Esa. 63. v. 17.

mutattyák inkább meg, mit csinállyon az Isten az emberekből, midőn őket elhadgya, hogynem, mint vigye az ő dolgát azokban véghez. De vadnac más bizonságoc, az mellyec nekűb érkezec, az mineműec azoc, az mellyec az Pharaonac megkeményítéséről vadnac megírva: Megkeményitem az Pharaonac szívét, hogy titeket meg ne halgasson, és az népet se bozássá el. Annakutánna azt mondgya, hogy ő keményítötte és nehezítötte megannac szívét. Ugy keményítötte azért meg, hogy meg nem lagyította? Azis igaz jöllehet, de valamit többet is tört hozzája, tudniillie megparanczolta az őrdögnek, hogy annac szívét vakmerő megálgalkodósággal megkeményítse. Innét mondotta vala ez előtt: én megtartoztatom az ő szívét. Továbbá az nép kijö Egyptomból, annac eleikbe mennec az földnek sörnyen boszfonkodo lakosi, kiczoda indittyá őket? Bizonyyal jelentü Moses az népnek, hogy az Ur volt legyen az, ki azoknac siveket megkeményítötte. Az Dadvid király Profetais, midőn finte ezen dolgot befélvén, azt mondgya, hogy az Ur fordítottarra azoknac siveket, hogy gyűlölnéc az ő népet. Itt nem mondhatod, hogy czac az Isten tanácsánac és fejedelménec tölöc megvonyása által ürköztene legyen meg. Mert ha megkeményitetec és forditatnac, tehát santsándékból haytatnac arra. Annakelőtte valamennyifér az Isten az ő népének vétkeit akarta meg büntetni, mint tölötte be mind annyifor az Istentelenekben az ő munkálkodásat? Igy tudniillie, hogy láthassád, hogy az czelekedetre való erő az Istentelen állott, és azoc czac ezközöc és szolgác voltanac legyen. Innen vagyon hogy néha ily fényezet, hogy ő azokat az ő sívöltésével hija elő; néha megint, hogy azoknac ő nékie mint egye hálojánac kellyen lenniec, az ő népének elfogására: néha pedig hogy azoc ő nékie mint egy pörölyi legyenec, mellyel az Izrael népet megverje. De kiváltképpen aekoron jelentette ki, melly igen ne legyen hivokodó az megkeményedtekben, midőn Senacheribot, feyhénecc mondgya, az melly ő nékie kefében forog és viseltetic. Szent Agoston nehől ez külömbözést teszi, az melly nem gonos, midőn így szól: hogy az istentelenec büntetésnéc, az őnnön magoktól vagyon, hogy pedig az bünnel ezt vagy amazt véghez visic, az az Istennec erejéből sarmazic, az ki az setéséget az ő jötettzésébe ferint öslattyá.

5. Továbbá hogy az Satan az Istennec ezközöc és szolgája legyen az Istentelenek necizdításában, valamikor az Ur őket az ő gondviselésé által vagy ide vagy amoda rendeli, egyedül czac ez egy helyböl is elégségesfen megismerhetni. Mert az Samuel első Könyvében gyakorta mondatic, hogy az Urnac gonos lelke, és az gonos Lélec az Urtol, a Saul királt avagy

Exod. 4. v. 21.
& 7. v. 3.

Exod. 10. v. 1.
Exod. 3. v. 9.
Deut. 2. v. 30.

Pfal. 105.
v. 25.

Esa. 5. v. 26.
& 7. v. 18.
Ezech. 12.
v. 13. & 17.
v. 20.
Jerem. 50.
v. 23.
Esa. 10. v. 15.

De prad.
Sanctor.

szagatta, avagy elhatta legyen. Ezt az Szent Lélekre vonni istenikáromlás volna. Az tisztatalan lélec azért, ez okon nevezetic Isté lelkének, hogy ő nékie az Istennec akarattya és hatalma ferint kellyen magát intezni és szabni. Es ilyenképpen sokkal inkább esközöc az Isteni akaratnac hogy nem ő magátul volna valaminec autora vagy szerzője. Ide tartozic azis, a mit seát Pál mond, hogy tudniillie az Isten hathato tévelgést és elhittést bozát, hogy azoc az hazugságnac hidgyenec, az kie az igazságnac nem engedtenec. De mindenkoron felötte nagy külömbőség vagyon ugyan azon egy dologbanis, a közöc az mit abban az Isten czelekedése, és az közöc az mit az őrdög és az gonos emberek czelekedése. Az Isten munkálkodic az gonos esközökkel, az mellyec ő kezében vadnac és oda haythattya az hová akarja, hogy azoknac szolgálniock kellyen az ő igazságánac. Az esközöc pedig, tudniillie az őrdög és az istentelen emberek, az minthogy őc természetec ferint gonosoc, azonképpen czelekedeteckelis megmutattyák az ő elméjökbe annakelőtte bevött gonoságát és alnokságát. Az mi továbbá néz az Isteni felséges dicőség ellen, minden fele káronkodásoknac és vádolásoknac megfeytésére, és az istenteleneknekis mentségeknec elfakasztására elmettésére, az immar, az Istennec Gondviseléséről való caputban megmagyaráztatott. Itt pedig czac az volt sándékom, hogy azt mutassam röviden meg, mint regnállyon az Satan valamely meg keményitetett Istentelen emberben, és az Istenis mint munkálkodyec ő benne mind két felben.

6. Minemű szabadsága legyen pedig az embernek az olyan dolgokban, az mellyec ő magokban sem jök sem gonosoc, és inkább tartoznac az testi élette, hogy nem mint az lelkire, az oda fel jöllehet megemlített, de még meg nem magyaráztatott. Nemellyec az ilyen dologban az embernek szabadsá vástást és akarator engedtenec, ugy aránzom hogy inkább azért, hogy ez kised értéki dologban nem akartac villongani, hogy nem mint azért, hogy azt bizonyosnac és igaznac tartanac és állatnac, az mit őc megengedtenec. Az mi engemet illet, megvallom jöllehet, hogy az kie megismeric hogy az őnnön erejec és értékec az igazságnac megferzésében czac semmic legyenec, tudgyac azoc ez aránt, mit kellyen kiváltképpen megtudni az idvőségte: de mind az által imez, rést sem aránzom elmulatandónac, hogy azt az Istennec kiváltképpen való kegyelménec tudgyuc lenni, ha midőn az jön elménkbe, hogy azt vástást az mi minékünc jónkra vagyon, és az mikor akarattunkis arra hayjol: és ez ellenben, midőn az mi elmenc és érzékenségünc attul isonyodic az mi ártalmunkra volna. Es finte addig elterjed az Istennec Gondviselésének ereje, nem czac hogy mindenek nec jó kimenetelec legyen, az mint ő nékie hasznosnac látrzott: hanem hogy az em-

2. Theff. 2.
v. 10.

bereknek elméjé és akarattyokis arra vagyódyec. Bizonyára ha az mi érzékenségünckel és esmeretünckel az dolgoknak külsőképpen való igazgatását akarjuk megésmélleni és meggondolni, nem kezdünk abban kételkedni, hogy azok nem az mi szabad akaratunkban volnának. De ha füleinket felnyittyuc az ennyi főc mondásokra, az mellyec kiáltják és bizonyittják, hogy ez külső dolgokbanis az Isten igazsága az embereknek fíveket, tehát ez mondások arra kénseritenc minket, hogy fínte az szabadakaratot az Istennek kiváltképpen való indításának alája kellyen vetnünk. Ki tótte az Egyiptombélieket olly jó kedvöké az Izraelitákhoz, hogy az ő legdrágab marhajokat, rudniillie, ezüst és arany edényeket kölczönözéc? Altalan fogva az ő elméjéket ő magoktól arra nem vihettéc volna. Ackoron azért az ő elméjé, sockal inkább volt az Istennek keze és hatalma alatt, hogy nem mint önnön magoktól vezéreltettenec. Es bizonyára az Jacobis, hogy ha bizonyos abban nem volt volna, hogy az Isten az ő jó kedve fírint, más elmét és akaratot adgyon az embereknek, nem mondta volna az ő fia felől Joseph felől, (mellyet valamelly istentelen Egyiptusnac alított lenni) Adgya az Ur Isten tinéctec, hogy kegyelmet találjatoc az előtt az ember előtt. Az mint az egész anya fínt Egyházis az Psalmusban meg vallya, hogy midön az Isten ő nékic meg akarna kegyelmezni, akkor ő általa az kegyetlen népeknek fívec meg fíeleditettenc, és irgalmaságra fordittanac. Ez ellenben midön Saul haragra gerjedne, hogy az Ammonitác ellen hadba kénylne, annac ez oka említetic, hogy őtet az Urnac lelke indította legyen arra. Kiczoda fordította el Absolonnac elméjé az Achitophel tanácsátul, az melly mint egy isteni jelenségnek tartatéc? Ki indította arra Rehabeam királt, hogy hátraveti az véneknek tanácsát, és az ifjakét követi? Az pogányoknak fíveket, az kic annakelőtte olly bátorságofoc voltanac, az Izraelnek eljövételire, kiczoda tótte olly igen félelmeleké? Hogy ez bizonynal az Istenől lött legyen, megvallotta amaz Rahab nevü kurva. visontag az Izraelitáknac fíveket kiczoda verte le félelemmel és rettegeffel, hogy ha nem fínte az, az ki az törvenben azzal fenyegette őket, hogy félelmes fívet ad ő nékic?

7. De itt valaki azt felelhetné, hogy ezec czac kiváltképpen és magán való példác, az mellyekből semmi közönséges regulát ne kellyen csinálni. En pedig azt mondom, hogy czec által eléggé megbizonyítatic az, az mit én vitatoc, hogy tudniillie, az Isten, valamennyifé az ő Gondvifelésére utat akar kéfíteni, az külső dolgokbanis, forgattya és haytya az embereknek elméjéket és akarattyokat. Es hogy azoknac akaratyoc és valáfíafoc soha olly szabadof ne legyen, hogy az Istennek akaratya, azon
az fá-

az szabadfágon ne uralkodnéc. Mert akar engedd meg s' akar ne, hogy az te fíved sockal inkább legyen az Isten indításának alája vettévén, hogy nem az te tulaydon akaratodnac és szabad valáfíafodnac; de ugyan read bizonyittya ezt az minden napi próbát, mert gyakorra czac az akadéknélkül való könnyű dologbanis, értelmed és tanaczod megfogyatkozic: gyakorta az igyenes és minden nehezségnélkül való dologben fíved megfíeppen és elcztígged. Ezellenben néha jó tanacz jut esedbe nagy nehéz ügyedbenis, és íméc néha olly bátor fíved érkezc és meréfséged még legnagyobb veszedelmes dolgaidbanis. Es igy értem én a mit Salomon mond, tudniillie, Hogy az fül hallyon, és hogy az szem lásson, mindkettőt az Ur czeleke fí. Mert nekem ugy tettéc, hogy nem áll az teremtéfől, hanem arról az kiváltképpen való kegyelemről, az melly által valaki az ő tífít véghöz viheti. Midön pedig azt írja, hogy az királnac fíve az Urnac kezében vagon, mint az vízi parac, és oda haytya az hova akarja, itt bizonyára, az eggyes példából közönséges regula és következés fíerezetic. Mert ha valamelly embernek fívenec mindé birodalom alá vetéstul szabadofnac kellyen lenni tehát az királnac kellene leginkább illy hatalmánac lenni, az mellyec akarattya, eggyéb emberek akarattyanac neminemük éppen ugyan paraczolhat. Ha azért az királnac fíveis az Istennek keze által haytatic és vezéreltetic, tehát az mi akaratunc sockal kevesbe vétettetic ki az illyen isteni igazgatás alól. Erről igen fíép módása vagon Sz. Agostonnac. Az Iras, (ugy-
mond) hogy ha ember valoban meg nézi, arra tanit, hogy az Istennek hatalmába legyenec, az ébernek né czac jó akarattyai, az mellyeket ő gonofokból jókká téfíen, és midön jocká tótte, ofítan az jó czelekedetekre és az öröc életre eligazittya, hanem hogy azoc az akaratokis, a mellyec ez idő fíerint való életre tartoznac és ez világi teremtet dolgokra nézenc, ugy legyenc az Istennek hatalmában, hogy azokat, az mikor és az hova akarja oda haytya és fordittya, hogy az ő titkos de igaz írteléből, avagy jó tétémént avagy büntetést es kárt kellyen mutatnioc.

8. Ittegyen esedbe vegyéc a Kereszten olvasóc, hogy az emberi akaratnac ereje felől, ne tegyenc írtelét az dolgoknak végéből avagy kimeneteléből, a miképpé némelly tudatlanoc vífífa fordultul fíoktanac czelekedni. Mert inner alittják hogy fíepen és helyessén kihozhattják és megbizonyittják az éberi akaratnac fíolgálat alá vettett voltát, hogy még az leg nagyobb és hatalmasb Uraknakis minden dolgok né folynac az ő akaratyoc fírint. De ezt az akaratierőt, az mellyről álluc, az emberben kellene nékic meggondolnioc, és nem kívül kellene az külsőképpen való végből és kimeneteléből mérseklenc. Mert az szabad akaratnac megforgatásában, nem az kérdetic, Hogy ha az ember minden dolgát az mellyet az ő elméjében

Exod. 11. v. 3.

Gen. 41. v. 14.

Pfal. 105. v. 46.

1. Sam. 11. v. 6.

2. Sam. 17. v. 14.

1. Reg. 12. v. 10.

Jof. 2. v. 9.

Levit. 26. v. 36.

Deut. 28. v. 63.

Prov. 20. v. 12.

Prov. 21. v. 1.

De gratia & lib. arbitrio, ad Valent. cap. 20.

elgondolt és el fiant véghöz vihesséje az ő elciben fordulandó akadékok miatt: hanem az itt az kérdés; Hogy ha az embernek akarmelley dologban, szabad akarattya légyen az ő értelmében arra, hogy azzal az jót az gonofitól meg válassza, és hogy azt bévehesse, ezt pedig megvethesse. és ha legyené ő néki az ő akarattyan szabad haylandosága és indulattya, az mellyel kívánhassa, keresheffe, és követhesse azt az mi jó, viszontag gyűlölhessé és eltávoztathassa az mi gonof. Mert ha mind ez két réfi az emberben volna, tehát akarmelley kemény fogfagságban rekesztvéni, finte olly szabad akarattya volna, mint ha az egész világon nagy birodalommal uralkodnék.

ÖTÖDIC RESZ.

Megzafolása és meghamisítása ez ellen veteséknek, az mellyec az szabad akarattac otalmazására szokt ac előhozatlatni.

Infra sec. 6.

AZ emberi akarattac folgaságáról az beféd immár elégséges lehetne, hogyha azoc, az kic az szabadságnac hamis vélekedésével az embert nyakra főre akarjác lereckenteni, ez ellen némelley okokat elő nem forgatnának, az mi értelmünknek ostromlására. Előffer egynihány ebből következő képrelen dolgokat hártinac egybe, az mellyec által akarjác gyűlöseté tenni, ugymint az melly az közönséges értelemtől is ifonyodgyec: annakutánna Irásbéli bizonságoval állanac az ellen hartznac. Mi azért mind az két kéfületet, és ellen vetesec rendit, rendferint záfollyuc meg, és feytsüc meg. Hogyha, (ugymondnac oc) az bün fükségképpen leszen, tehát elis távoztathatic. Ezenec voltac az Pelágiusnac feyvereis, az mellyeckel Sz. Agoston ellen czatázott: mellyenec nevével mi őket mindazáltal addiglan nem terhellyuc, miglen előffer ez dolognac tölünc elégtetéséc. Tagadom annakokaerthogy azért az bünnecc ne kellestéc tulaydonitadni, mivelhogy fükségképpen leszen: viszontag tagadom aztis, hogy innét az következzéc az mit oc állatnac, tudniillic, hogy az bün eltávoztatható legyen, hogy ha az szabad akarattól leszen. Mert ha valaki az Istennel akarna porleni, és ez sin alatt, mivelhogy küilömben nem czelekedhetett, akarna, az ő itiletit elkerülni: ennec kéfi az felelet, az mellyet mi máltutt béhoztunc; tudniillic hogy ez illyen fükség, nem az teremtesből, hanem az terrnéfennec romlottságából legyen: hogy az emberec, az kic az bünnecc rabságos folgálatyába adtác magokat, egyebet semmit nem, hanem czac gonofit akarhatnac: Mert honnét jó egyebünnét az a tehetség, az mellyel az istentelenecc mago-

magokat örömett fépitenéc, hogy ha nem omnét, hogy az Adam szabad akarattabol adta az ördögnek kegyetlen hatalma alá magát? Innen vagy azért az romlottság, az mellyenec kötelelvel fogva tartatunc, hogy az első ember az ő teremtojérül elfakadott. Hogyha ez elfakadásban méltan vétkefec minden emberec, nem kell annac az fükségnek miatta magokat menteségeknek tartanioc, az mellyben az ő kárhozátyoknac nyilvánvaló oka vagyon. Es ezt én odafel világoson megmagyaráztam, és finte az ördögnek példáját mutattam elő, az melly által nyilvánvaló, hogy az ki fükségképpen vétkezcic, az is ugyan szabad akarattól vétkezcic; az miképpen hogy ezellenben, az válastott angyalokban való akarat, noha az jótul elfordithatatlan de ugyan nem fünic azért meg akarattac lenni és mondatni. Az mellyről Szent Bernardis fépen tanit, midön mond: Annyival mi nya-

*Serm. 87.
In Cantic.*

2. Ostán azt foltozzác hozzá, hogy ha az jószágoc és az vétkecc nem az akarattac szabad válastásából származnac, hogy az embereket megbüntetséc, avagy nékic jutalmat adgyanac. Noha Aristotelesé ez erőfleg, megvallom mindazáltal, hogy Chrystostomus és Hieronymusis éltenecc néha véle. De ugyan nem titkollya azért Hieronymusis hogy ez bizonyito erőfleg köz ne lött volna az Pelagianusoknál. Előis hámlallya az ő favokat: Hogy ha az Istennec kegyelme munkálkodic mi bennünc, tehát nem mi, az kic nem munkálkodunc, hanem az kegyelem koronaztatic meg. Az büntetélről én azt felelem, hogy az méltan vettetic mi reánc, az kiktől származic az bünért való kötelelseg. Mert mi háfna hogyha szabadoc avagy folgái gondolatból és itiletből vétkezzék az ember midön ugyan szabad kívánságból legyen az vétkecc, főképpen, mivelhogy az ember innét bizonyittatic bünöfnecc lenni, hogy az bünnecc folgálatyá alatt legyen? Az mi az igazságnac jutalmát illeti, bezzeg nagy illetlenség ha megvallyuc, hogy az foc-
kal inkább az Istennecc jóvöltában állyon, hogy nem mint az mi tulaydon örödemünkben. Melly gyakran előfordul az Szent Agostonnál, Hogy az Isten nem az mi érdemünk, hanem az ő ajandékit koronazza meg mi bennünc, jutalmoknac pedig neveztetnecc, nem az mickel Isten az mi jóczelekedetinkért tartoznecc, hanem az miket, ő, az immár nekünc mutatott kegyelemnecc fizet meg. Bizonyára láttyc azt éleszen, hogy az ér-

*In Epist. ad
Ctesiph. &
Dist.*

demeknek semmi helyec, ugy ninczen, hogy ha azoc az szabad akaratnac kutszejéből nem fármasnac; de hogy ócazt olly igen képtelen dolognac tartyac, abban megfise tevedednc el. Mert sicut Agoston nem általlya azt félllyel sükségefnec tanítani, az mellyet ezec megvallani olly nagy büfnec tartnac, az mint midön azt mondgya: Erdemec akar melly embereknek de miczodac? Midön ő nem az érdemlett jutalommal, hanem az ajándékozot kegyelemmel eljö, azokat mind büfnösöknek rálallya az, a ki egyedül szabadós az büntöl, és azonoktól megfabadító. Ismer, Hát nekéd az adatec meg, az mivel nekéd tattoznac, tehát meg kell büntetned. Mi leszen azért? Az Isten nem fizette nekéd azzal az büntetéssel az mellyel nekéd adofs, hanem megajándékoz teged köteletség felött való kegyelemmel. Hameg akarfi az kegyelemtül fosztatni, tehát diczedgyel az te érdemmeddel. Imét, Te magad által semmi vagy, az büfnöc tieid, az érdem pedig az Istene. Te nekéd büntetéssel tartoznac, és mikor az jutalom eljövend, akkor ő az ő ajándékit koronázza meg, nem az te érdemedet. Szinte ezen értelemmel tanit másutt, hogy az kegyelem nem az érdemből, hanem hogy az érdem legyen az kegyelemből. Es ottan hamar azután azt rekeszi, hogy az Isten az ő ajándékival, minden érdemeknek elötte jár, hogy ő azokból az ő érdeméit kihitegesse, és azokat mindeneftől fogva ingyen ajándékozza, mivelhogy semmit nem talál, az mi által minket idvözítsen. De mi sükség hosfabb laystromot irni, holott ez illyen mondasoc büntelen előforognac az ő irásában? De ez tévelgéstől az Apastal őket megennélis jobban megfabadittya, midön meghallyac, miczoda fundamentomból vegye ő az fienteknek diczóségeket. Az kiket elválastott, azokat elis hivta, ugymond ő, az kiket elhivott, azokat megis igazította, az kiket megigazított, azokat megis diczította. Miért koronaztatnac tehát meg az hívóc amint az Apastal jelenti? Azért hogy őc az Urnac irgalmasága által né az ő serénysége által válastattac, hivatattac el, és igazítottac meg. Tifstullyon tova azért ez a semmire kellő hasonlatan félelem, hogy semmi érdem ugy nem lenne, hogy ha az szabad akarat meg nem maradna. Mert merő bolondság atulrólóttenni, és futni, az mire minket az Szent Irás hiv és állit. Midön mindeneket ugyan vöttél, mond az Irás, mit diczedgedel, mintha nem vötted volna? Látod itten, hogy az Apastal azért véfen el mindent az szabad akaratul, hogy az érdemnek semmi helyet ne engedgyen. De mindazonáltal, mivelhogy az Istenec jóvalto és kegyelme, az miképpen hogy kimerithetetlen és sokféle, az ő kegyelmes ajándékit, az mellyeket mivelünc közöl, minekünc tulaydonunkâ teszi, azokat sicut egy fizeti és ajándékozza megis, mint ha sicut mi tulaydon joságinc volnanc.

3. Te

3. Továbbatéfic ezt hozzá melly az Chrysofostomusból vétettednc Homil. 22. láttathatnec; hogyha az mi akaratunknac ez ereje és tehetsége nem vol- in Gen. na, hogy az jót avagy az gonofit megválasthassa, tehát ugy azoknac az kiegy természetben réfesec, avagy mind gonofoknac, avagy mind jóknac kellene lenniec. Es ettől az sincz igen megfise, akar az ki legyen az ki az Pogányoknac hivataláról való könyvet itta, melly az Szent Ambros neve alatt félllyel hordoztatric, holott az, azt állattya, hogy soha senki az hittül el nem távozott volna, hogy ha az Istenec kegyelme minket változandóságban nem hadna: holott czuda dolog, hogy ez jeles emberec magokról olly igen megfelekeztenec.

Mert miképpen nem jutott az effébe Chrysofostomusnac, hogy az Elválastas legyen az, az melly az emberec között ez illyen külömbseget ferezze? Mi jöllehet semmiképpen nem félünc azt megengedni, az mit Szent Pal nagy valósággal bizonyit, tudniillic, hogy minden emberec egyfester mind megvestenec, és gonofságra adtat magokat: De ő véle együtt hozzá teszfuc azt, hogy az Istenec irgalmasága által legyen, hogy mindnyájan az vesedelemben ne maradjyanac. Annakokaert midön természet fterint mindnyájan egyféle nyavaly aban vagyunc, czac azoc gyógyulnac meg, az kiknek megorvoslásához az Urnac kedve vagyon. Az többi, az kiket az ő igaz itéletből oda hágy, az ő ganéjokban senyednec meg, miglen végre tellyeséggel megemésztelenec. Nemis fármazic ez megemlített oknál egyébünnet, hogy némelylec mind végiglen megmaradnac, némelylec pedig az elkezdett tutásban megczöckennec és leefnec. Mivelhogy az alhatatos megmaradásis az Istenec ajándéka, az mellyet nem minden emberekekkel külömbsegnélkül, hanem czac az kikkel akarja, azockal közöl. Hogyha az ember ez külömbsegnec okát akarja tudni, miert hogy némelylec alhatatosan megmaradjyanac, némelylec pedig alhatatlanságoc miatt elszakadnac, minekünc annac egyéb oka meg nem jelentetett, hanem hogy amozokat az Ur az ő hatalmával megerősiti és megtartya, hogy el ne vesfienec: ezért pedig, hogy az alhatatlanságnac jelenségi és példai legyenec, azt az erőt nekic nem adgya.

4. Annakfelötte ezzel állanac ellent, hogy hiában lennénc az unzóllásoc, hasonlatanoc volnanc az intesec, és az feddesec fenyetéec nevetsegeffen esfnénc, hogy ha nem állana az büfnösön az engedelmeség és a föfogadás. Mivelhogy Sz. Agostonnac régen hasonlatos dolgokat vettednc ellene, kéferitetett az fegyelemről és kegyelemről való könyvet irni. Noha azért abban efféleket bövségefen megfeyt és meghamifit mindazáltal az ellenkezőket ez summára igazittya, Oh ember esmerd meg az paranczolatban, mit kellyé czelekedned; a fegyelében esmered meg, hogy te magad

Rr 2

indította őket annak az meguytásnak kívánságára, keresésére, és megnyerésére. Mind ez kettő által kinyuytja és gyakorlja az ő kezéne hatható erejét, az ő ostromlásának módgya szerint. Szinte ezen ige, midőn ezt az megvetetteknek prédikáltatta, noha azoknak nem lehen jobbulásokra, de mindazáltal más ufusra és véle való élethe ugyan hathatóvá teszi: tudniillik hogy mind ez jelen való időben, az ő lelkec esmeretinek bizonygatóteale által forongattassanak, és mind az itéletnek jövő napjan, magoc menthetetlenekké tésleszenec. Illyenképpen noha Christusis kimondgya, hogy senki nem megyen ő hozza, hanem csak az kit az Atya vonson, és hogy az válastottac ugy mennec ostan, midőn az Atyától hallottanac és tanultanac; de ugyan nem mulattya azért el az ő tanító tistit, hanem az ő favával forgalmatosan édesgeti és hívja hozzája azokat, az kiknek belől az Szentlélektől kell megtanitatnioc, hogy valamit véghöz vihessenenec. Továbbá sient Pál intést tessen arról, hogy az Tanítás nem híjában való az megvetetteknek; mert az ő nekic halálnac illattya az halálra, de az Istenec mégis ugyan kedves illattya.

Iohan. 6.
v. 44. 45.

2 Cor. 2. v. 16.

6. Az sient Irásbéli bizonságoknak egybe rakafolásában igen munkálkodnac, és azt serényen czelekefic, hogy midőn terhes és értékes vóltockal nem tehetic, tehát azoknac csak foc fámockalis minket elburritsanac. De miképpen hogy az viadalban, midőn kézic és ütöközetre ment az dolog, az hadra erőten fokaság akar mint pompaskodgyec, és akar melly mutogató zörgölődéte legyen, de ugyan mégis csak kevés vagdal-kodással elfellestetic és futásra verettetic, azonképpen minékünkis igen könnyű őket minden ő zörgölődéseccel egybe elfellestetnünec. Mert mivel hogy az Irásnac mind azoc az helyei, az mellyekkel őc mi ellenünec gonoful élne, csak igen keves tzelőkra igazitattak, azoknac azért nagyobb részei, hogyha az ő rendekre elosttatnac, egyetlen egy felelettel inegfeytetne és elafitathatnac, és egyfálnera sem sükség különkülön mindeniket megtzafolni. Fő erősegeknek tartyac az paranczolatokat, az mellyeket olly igen az mi erőnkhez igazitattaknac és alkalmaztattaknac alitnac lenni, hogy sükségképpen következéc az, hogy Valami megbizonyitathott hogy az Paranczolatoc azt tölünec megkivánnyc, tehát annac megczelekedéseis az mi erőnkben és tehetségünkben legyen. Annakokaért megfutnac és megvizsgalnac minden paranczolatot, és arról mértekelik le, az mi tehetségünknek és erőnknek módgyát. Avagy az hogy csak czufol az Isten bennünket, ugymondnac őc, midőn tölünec sentséget, isteni félelmet, engedelmet, tisztaságot, feretetöt és felidséget kíván, az ő paranczolatiban, és ez ellenben tisztatalságot, Bályanyozást, fertelinséget, haragot, ragadozást, kevélységet és egyéb effeleket megtilt; avagy

avagy pedig csak azt kívánnyc meg tölünec az mi, az minen erőnkben és tehetségünkben vagyon. Továbbá mind az paranczolatokat, az mellyeket őc ostromlásának, ember közel három részre ostromlatta: Némellyec megkivánnyc az Istenhez való első megterést; némellyec pedig csak az Törvenne megtartásáról fólnc; és némellyec azt hadgyac, hogy az emberek az Istenec bévött kegyelmében megmaradgyanac. Mind ezekről mi közönséggel fóllyunc, és ostan ez elosttatnac külön mindenic tzielire térjunc. Az emberc erejének, az Isteni törvények paranczolati szerint való kiterjesztése bizonyára régen kezdett közönséges fokasban forgani, és neminémüképpen finetis mutattya az igazságnac: De az Törvenne temerde tudatlanságából és hamis értelméből fátmazott. Mert azoc, az kik átkozott bűnec tartyac hogyha ember azt mondgya, hogy lehetetlen legyen az Törvenne bévöltése; azoc nézne tudniillik ez igen erős bizonságra, hogy egybéképpen az Törvény hiában jelentetött és adattot volna ki. Mert sientc ugy fólnc őc, mintha sient Pál az Törvényről fólhol nem fólta volna. Mert, kérlec, mit akatnac imez fóc: hogy, az törvény az bűnökért adattot? Hogy az Törvény által legyen az bűnec esmereti? Hogy az törvény az bűnök: oregbiri és fokalttya? Hogy azért jött legyen bé, hogy az bűn bővelkedgyec? avagy azt akarják ez mondásoc hogy az mi erőnkhez kellett cicalmozatni és fátatni, hogy hiába ne adattac legyen? Sőt inkább azt mutattyac, hogy nálunknál fockal fellyeb való legyen, hogy az mi erőtlenségünket és értéktelenségünket megmutassa és megbizonyitsa. Bizonyára az sient Pál megirása szerint, az feretet vége és bétöltése az Törvenne. De ugyan mégis eléggé megvallya, (midőn azt kívánnyc hogy az Thessalonikabélieknek elméjec azzal meg-telleyec,) megvallya mondom, hogy az Törvény hiába zengedez az mi fülünkben, hogyha az Isten annac egész summáját és bétöltését bé nem ihleti és bé nem adgya az mi szívünkbe.

Rom. 3. v. 20.
& cap. 7. v. 7.
Gal. 3. v. 9.

Rom. 5. v. 20.

1. Tim. 1. v. 5.
1. Thess. 3. v. 12.

7. Bizonyára ha az Irás semmit egyebet nem tanitana, hanem hogy az Törvény regulája és sinora az életnek, az melly szerint kellyen az mi igykezetinket és dolgainkat intéznünec, tehát énis minden kéfedelemnélkül, mēte az ő értelmekre állanec: De mivel hogy az Irás a Törvenne fokfele dologra való hasznait magyarázza világosó elönkbe, inkább illie azért, hogy abból a Magyarázatból gondollyuc meg, mit tehesen és miczoda éteke legyen az törvenne az emberben. Az miilleti azért ez jelen való ügynec mivoltát, mihelyé a Törvény nekünec elönkbe írta, mit kellyé czelekednünec, ottan azt tanittya hogy az engedelmségre való erő az Istenec jóvöltából

legyen. Annakokaért az könyörgésre int és kist bennünket, az melly által kérjük hogy az engedelmség minékünc adáséc. Hogy ha egyedül czac az Paranczolat volna előttünc, és semmi ígélet nem volna, ugy kellene azt próbálnunc és megkisertenunc, hogyha elégséges legyen az mi erőnc az törvénc megtartására, de mivelhogy mindgyart ígéletec függettetne utánna, az mellyec kiáltác, hogy nem czac az, segedelem, hanem az mi egész erőnkis mind az Isten kegyelmességében legyen, ezec elég bővségesen megmutattác, hogy mi tellyeséggel alkotatlanoc vagyunc nem czacerötelenec az Törvénc megtartására. Annakokaért nem kell onnekutánna, az Törvénc az mi erőnkkel való egyenlőségere olyan igen aünunc, mintha az Ur Isten az Igaságnac reguláját, az mellyet az Törvényben akart adni, az mi erőnknek módgya berint rendelte és intézte volna. Sockal inkább azt gondollyuk meg az ígéletkből, melly kéfületlenec legyünc mi magunktól, kic az ő kegyelmenélkül minden dolgokban ez igaz szabásnac, hogy az Isten az ő Törvényét tökéknec és köveknek rendelte legyen? Nem is igyekezic tenki, hogy ezt valakivel elhiteffe. Mert az istentelenec nem kövec sem töcsökóc, holott az önnön bizonságoc által, midön az Isten törvényéből megtanitatnac arra, hogy az ő gonof kívánsági az Istennel ellenkezzenec, bünsöknek vádoltnac; az Isten-félökis nem kövec sem töké, midön őc az kegyelemhöz folyamodnac,

In Enchir. ad
Lauren. de
Grat. & lib.
arb. cap. 16.
Homil. 29.
in Iohan.
Epist. 24.

midön az ő erőtlenvoltokról megemlekeztetne. Ide tartoznac sicut Agostonnac imez jeles mondási: Az Isten olyakat paranczol, az miket mi meg nem czelekedhetünc, hogy megtudgyuc mit kellyen ő tole kérnunc. Nagy az Paranczolatoknac haszna, hogyha ember annyit enged az szabad akarata, hogy az Istennec kegyelme annális inkább tiszteltéséc. Az hitnyeri el, az mit az törvény paranczol, söt finte azért paranczol az Törvény, hogy az hit elvegye, az mi az törvény által volt meg paranczolja, Söt az Isten finte az hiteüs meg kívánnyá tolünc, de nem talállya bennünc az mit keres, hanem ugy, hogyha ő adgya, hogy azt megtalállya. Iñet, Adgya meg az Isten az mit paranczol, és paranczolja meg az mit akar.

Joel. 2. v. 12.
Ierem. 31.
v. 13.
Deut. 10. v.
16. & c. 30.
v. 6.
Ezech. 16.
v. 26.

8. Ez dolog világosan megtetzic, hogyha az paranczolatoknac három részei, az mellyeket odafel megemlitettünc, előfámlaltatnac. Az Isten gyakorta megparanczolja mind az törvényben és mind az profetakban, hogy mi ő hozzája megtérjünc. Ez ellenben pedig azt kívánnyá az profeta, Teréts meg engemet Uram, és megtérec, mert minékutanna te engem megtérítöttél, én penitentiát tartottam, &c. Megparanczolja, hogy az mi szívünknek környülmetelenséget környül metellyünc. Az Moles által pedig meghirdeti, hogy ez környülmetelés az ő tulajdon

laydon kéze által lesen. Meg kívánnyá söt helyen félyel, az fiynec meguyítását. Másutt pedig megmutattya, hogy az czac ő tole adáséc. Az mit pedig az Isten ígét, az mint Agoston mondgya, nem mi magunk czelekedésünc az szabadakarat által, vagy az természet által, hanem ő maga czelekedési azt, az kegyelem által. Es ez az, az mit ő az Ticonius regulai között megtartásfa őt ődsfer elő fámlál, hogy az Törvént és az ígéleteket, avagy az paranczolatokat és az kegyelmet jól megválasztünc. Elmehtetne azért immár véle, az kic az paranczolatokból hozzác ki, hogy az ember az engedelmségere elég erjú, hogy azzal az Istennec kegyelmét eltöröllyec, az melly által, toltetne be finte az paranczolatokis. Az másic részec paranczolati imezec, az mellyec által egyenesen egyáltallyában megparanczolatric minékünc, hogy az Istennec fogallyunc, az ő akaratyát tegyünc, ő hozzá ragazkodgyunc, az ő paranczolatit megtartünc, és az ő Tudományát kövessünc. Ihon pedig fámtalan helyei vadnac az sicut Itáfnac, az mellyec azt bizonyittác, hogy minden igazság sentség, isteneség, és tisztaság, az melly az embernél léend, ő ajandéki legyene. Az Paranczolatoknac harmadic rendiből vétetett az Sz. Palnac és Barnabásnac, az hivekhöz való intése, hogy azoc az Istennec kegyelmében alhatatofon megmaradgyanac, az melly sicut Lukácztól megíratik. Honnan kellyen pedig az alhatatofiságra való erőnc vétetettünc, másutt önnön maga meg tanit sicut Pal. Továbba, ugy mond, Szerelmes Alyamiai legyetec erősséc az Ur által. Másutt meghadgya, hogy az Istennec lelkét meg ne somoritünc, az melly által megpeczételtettünc az mi megválságunknac napjara. Mivelhogy azért az embertől az meg nem lehet, az nut ő ottyon meg kíván, ugy kívánnyá az Uról az Thessalonikabelieknek, hogy azokat, tudni illic, méltoknac tartsa az ő sentséges elhivatalára, és ő benec eltöltse az ő jóvöltánac minden fándékát, és az hit nec czelekedetit. Azonképpen midön az Corinthusbéliekhez írott második levélben is az Alamisnarul tenne tanitást, igen gyakran meg diczéri azoknac jó és kegyes akarattyokat, mindazáltal ottan hamar hálát ad az Istennec, kic az Titusnac azt adta sivebe, hogy az meg intés nec munkáját felvénne. Hogyha azért Titus egyebeknek megintésere nemis fólhatott volna, hanem czac annyira, az mennyire az Isten ő beléje adta, mint lehetec volna az többi annac megczelekedésere kési akaratuac, hogyha az Isten az ő siveket arra nem haytotta és igazgatta volna?

9. Czipeles és czufollyác mind ezeket az bizonságokat némelly álnocemberec: mivelhogy az ő értelmec berint, semmi akadec abban nem lehet, hogy miis az mi erőnket hozzá ne adnóc, és hogy az Isten az gyenge erőlködés nec segítségül ne jönc. Az profetakból is hoznac helyeket elő,

Lib. de Doct.
Christian. 3.

A& 13. v. 43.
Eph. 6. v. 10.
Eph. 4. v. 30.
2 Thes. 1. v. 11.

2. Cor. 4.
v. 11. 16.

Zach. 1. v. 3.

az mellyekből úgy tétzhetné, mintha az mi megtérésünknek dolga fele részént az Istennek, és félelmeig minékünc rézfeltetné és ostromát: Térjete meg én hozzám, és én is megtérec ti hozzátoc. Minemű segítségét nyújtson minékünc az Ur Isten, azt oda fel megmutattoc, és itt nem hiúság ismét előhozni. Ez egyet akarom hogy neké megengedgyéc, hogy a Törvénnel bétöltésére való erő mi beünc hijaba kerestetic, azért, hogy az Ur Isten annac engedelmet paranczolja minékünc: Mivelhogy nyilván vagy on, hogy az Istennek mindé paranczolatnac bétöltésére az Törvénszerzőnek kegyelme hiúságos, és pedig mégis ígértetett minékünc. Mert innét megtetzic, hogy mi rólünc sokkal több kívántáséc, hogy nemint mi megfizethetnéc. Es semí Sophista ravaszkodással meg nézfoltathatic, az mit Jeremias mond, hogy az Istennek az néppel az ő Testamentomban vetött kötése értektelenné lött legyen, mivelhogy az czac Betóbeli Kötés volt: és hogy a különbben meg ne erősitecséc, hanem az Sz. Lélecz hozzá járuland, melly az hiveket az engedelmeiségre ugyan formállya. Es az ő tételgefeckel egyhálnéra sem ért egyet az Profetanac imez mondása: Térjete meg én hozzám, és én is megtérec ti hozzátoc.

Jerem. 31. v. 32.

Mivelhogy ott az Istennek olly megtérése jelenteric mihozzánc, nem az melly által ő az mi hiveinket meguyitana az megtéréste, hanem az melly által, az mi dolgainknac szerentés mivoltával, és jó előmenetelivel megmutattya hogy ő minékünc kegyelmes, és jó akarónac legyen, az miképpé hogy néha az háborúságoc által jelenti az ő haragját. Mivelhogy azért az sokféle nyomorúságoc kal fanyargatott nép, azon panafolkodnéc, hogy az Isten ő róló elfordult volna, úgy felel nekic, hogy az ő jóvóltából semmi fogyatkozásoc nekic nem lenne, hogy ha isméglen tökéletes és istenes életre, és önnön magáhozis, az ki igaz képe volna az igallagnac, megtérnénec. Az megemlitett mondas azért, vissza fordultulkeretetic arra, hogy az Istenhez való megtérésnek dolgában, fél részt az Istennek, és felet az embernek ostroma, Ezeket mi annyival rövidebben említettü meg, hogy ezen dolognac, az Törvénnel megmagyarázattában kíváltképpen való tulydon helye leszen.

Amos. 5. v. 14.

Esa. 5. v. 16.

Jerem. 4. v. 1.

Deut. 28. v. 1.

10. Az ő bizonságoknac másodc rendi, az előbbivel sombédóságos. Mert az ígéretek vonfác elő, az mellyec által az Ur, az mi akarattal szerződic: Mint imez: Keresséte az jót, és nem az gonost, hogy éllyetec. Hogy ha ti akarjátoc, és halljátoc, az földnek javait észítec, ha pedig né akarjátoc, titeket az fegyveresen meg, mert az Urnac hája állotta ezt. Ismét, hogyha ez utálatóság az én ortzám elől elveted, el nem üzetted, hogyha az te Uradnac Istenednek hávat halgatod, hogy minden ő paranczolatját megtartad és megczelekedgyed, tehát az Isten téged fellyeb való

lővátészen minden népeknel ez földön. Es egyéb ezekhoz hasonlótob ígéretek forgatnac elő. Azt alittyac őc, hogy az jó tételmenyéc, az mellyec kel az Ur minket, az ő ígéretenben megkínál, a mi akarattal, czudaképpen és nevésegesen, hagyattatnanc, hogyha raytunc nem állana, az oknac elvétele és megerősítete, avagy megverése, és megerőtelenítése.

Es bizonyára igen könnyü ez dolgot bőv befédü panafolkodással őregbireni: Hogy mi az Urul kegyetlenül megczufoltananc, midő az mondgya, hogy az ő jó volta az mi akarattal áll, hogyha mi ez ilyen akarattal nem birnanc. Kellemés bőv adakozósága volna ez az Istennek, hogyha az ő jó tételmenyit úgy rakná előnkben, hogy mi azokkal ne elheretelen ok alatt függene, ki miatt soha bé nem tellyesednének. Az ollyan ígéretekkel, az mellyec mellett ok vetése vadnac, más helyen leszen befédünc: az holott világoson kijelentic, hogy az az lehetetlen bétöltés semmi képtelenséget nem hoz véle. Az mi ez helyet illeti, tagadom azt, hogy az Isten minket kedvetlenül megczufollyon, midő minket az ő jó tételmenyinec el érdemlése, és elnyerése hivat, noha jól tudgya hogy arra mi tellyeséggel érőtelenec legyünc, mivelhogy midő mind a hiveknec és az istételeneknec egyaránt offeráltassanac és ajánlattassanac az ígéretec, az oknac mind az kétfelben uszoc és hasnoc vagy on. Mert az mikeppen hogy az Isten az ő paranczolatit által az Istenteleneknec lelkec esméretit gyöttri és megsebesiti, hogy az bűnökben minduntalan olly nagy gyönyörűséggel ne heverjenec, az ő itéletnec emlékezeténélkül: az onképpé oket az ígéretekbenis néminemüképpen bizonságat vésti, melly méltatlanoc legyenec azoc az ő kegyelmére. Mert kiczoda tagadhatná, hogy ez nem igazán méltó és illendő volna, hogy az Isten azokkal jól tegyen, az kic őtet tisztelic: az ő dicző felségénec pedig meguralóit voltaképpé megbüntesse, és azokon bocsit állyon? Añakokaért igazán és rend szerint czelekedtic az Isté, midő az bűnnec békóval megkötözöttetett istenteleneknec az ő ígéretenben illy okot vét eleikbe, hogy őc akkor vesic ostrom el az Isténc jótételmenyit, ha előser az gonofságból kiállanac; ha finte semmi egyéb oka nem volna, hanem hogy megemlére az, hogy őc azokról az jó tételmenyekről, az mellyec az Istennek igaz fogait illetic, méltan elrekeftessenec. Vifontag, mivelhogy a hiveket, az ő kegyelménec kérésére mindenképpé kívánnyá felgerjeszteni, semmiképpé né képtelen dolog, ha azt, az mit megbizonyítottunc, hogy ő az paranczolatoc által azokba nagy hasonnal véghöz visé, az ígéretekkelis azont czelekedni meg próbállya. Midő mi a Paranczolatoc által az Istennek akarattya felől megtanitatunc, ottá megélekezünc a mi nyavalyáságunkról, a kic attul a Isté akarattya a mi tellyes hivyüncel olly megsebesitünc

legyen: egy szerf mind felis inditartunc az ő lelkének segítségül való hívására, az melly által mi ismétlen az igaz utra vezéreltetünc. De mivelhogy az mi tunyaságunc az paranczolatoc által nem eléggé élesítetic és ferenyitetic meg, hozzá adatnac az igéretetekis, az mellyec minket kiváltképpen való édeséggel az paranczolatoknac szerelméte gerjeszthetnec. Mentől nagyobb kívanságunc vagy on pedig az igazsághoz, annál buzgoságosbacséünc az Isten kegyelmének keresésére. Ihon látod hogy miképpen az Ur ez bizonyító kénferítéssekkkel, Hogy ha akarjátoc, ha halgattatoc, minékünc semmi szabad tehetséget, sem az akaratra sem az hallásra ne tulaydonitson, és hogy minket az mi erőtlenségünkert ugyan mégis ne czufollyon.

11. Az oda fel megemlitett elostáfnac ez harmadic rendivelis igen közel rokonságosoc: mett olly mondasokat vonyogatnac elő, az mellyec által az Isten az hálaadatlan népet feddi, hogy tulaydon önnön magok vétke volt legyen, hogy az ő bővséges jóvóltabol minden fele jokat el nem vóttene. Az minemüic, imez helyec: Az Amalec és az Cananéusoc ti elóttetec vadnac, az kiknec fegyverec által hullotoc ti el, azért hogy ti az Urnac engedni nem akartatoc. Mivelhogy én kiáltottalac titeket, és ti nem feleltetec, énis ugy czelekesem ezzel az házzal, az mint az Silóval czelekedtem. Ismet; Ez az nép nem engedett az ő Urnac Istenének savánac, és nemis akarta annac feddését felvenni, és azért vettetett meg az Uról. Ismet: Mivelhogy megkeményitöttetec az ti síveiteket, és az Urnac engedni nem akartatoc, azért esett mind ez nyomoruság ti raytatoc. Hogy illenének, úgy mondnac őc, ez illyen kemény megfeddés ec és semre való hanyásoc azokra, az kik mindgyárast az felelhettéc volna: minékünc bizonyára sívünc szerint gondunc volt az mi bódogb állapotunkra, és feltünc az nyomoruságtal; hogy pedig amannac seirt nem rehetünc, és ezt el nem távoztathattuc; hogy az Urnac nem engedünc és ő neki savát nem halgattuk, ez annakokaért lótt, hogy minékünc, kik az bünne birodalma alá vagyunc vettervén, azoknac megczelekedése nem volt szabad akaratunkban. Annakokaért czac hiában feddetünc ezekért a gonofságokért, az mellyeknec eltávoztatála, nem volt az mi hatalmunkban. De én az sükségképpen való gonofs czelekedésnec előfordított sívét utra boczátom, az mellyben igen erőtelon és semmire kello ótalom vagy on; és azt kérdem: Hogyha az bünnek becözánattyáért könyöröghetneke? Mert ha valaha, valamelly bün reajoc bizonyitathatott, rehat az Ur nem oknélkül feddi őket, hogy az ő gonofs visssa fordultságok miatt lótt, hogy az ő kegyelméségenc gyümölcsét nem érzettéc. Annakokaért felellyenec meg, Hogyha tagadhattyáké, hogy az ő visssalkodó enge-

Num. 14.
v. 43.

Ier. 7. v. 13.
Item cap. 7.
v. 28. & c. 32.
v. 32.

engedetlenségeknec oka nem az ő gonofs akaratyoc vólte. Hogyha azért az gonofs nac kútfejét önnön magokban talállyac, mit tekintelnec és kapdosnac ideftova annac idegen okainac keresésére, hogy ne láttassnac az ő magok veszedelmének önnön magoc szerző okainac lenni? Mivelhogy azért igazság az, hogy az bünösóc, nem idegen bünökert, hanem az önnön savát vétkeket foszratnac meg az Istenec jó teteményitől, és boszsuállás által azokert büntettetnec megis, vadnac nekic értékes okai, az miert ez megfeddéseket az Istenec sajabol meghallyac: hogy midön őc az bünökben vakmerőképpen mind menteni menec, sockal inkább tanullyac az önnön magoc gonofságát vádolni, az ő nyomoruságokban, hogy nem mint az Ur Istenec illerlen keménsége felől panaszolkodgyanac: hogy ha minden tanitas vételre való akaratot magoktul el nem vóttetec, tehát az bündönknec megünása által, (az mellyeknec érdeme miatt lattyac hogy nyavalyáságosocka és elveszetteké löttene) inditassnac arra, hogy ismet az igaz utra térjenec, és sínté azt, az mit az Isten őket megfedvén elostámlál, való- Ier. 7. v. 27.
ságos vallástettel megismerjéc. Es hogy az profétáknac feddési, az mellyec megemlitetnec, az istenfelőknél ez illyen vélelésben hasznosoc löttene legyen, nyilván megtetzic az Danielnec jeles imátságából, az melly az kilentzedic caputban megiratic. Az első nyomoruságoknac okat, eleik példáját lattyac a Sidokban, az kiknec az ő nyomoruságoknac okat, eleikben saamlattatya az Isten Jeremias által: holott ugyan nem esnec azért kümben a dolog, hanem az mint azt az Urannakelotte meghirdettette, és megmondotta: Megmondgyad nekic mindezekert az beszedeket, de őc ugyan nem halgattyac: Kiáltst te ő nekic, de őc ugyan nem felelnec megte néked. Miert énekeltec tehát az süeteknec? Azért hogy akarattyoc és kedvec ellenis megértene, hogy igaz volna az mit hallanánac, tudniillic, hogy is síonyü és síornyü isteni karomlás volna, hogyha az ő bünöknek és gonofságoknac okat, az melly ő magokban volt, az Istenec tulaydonitnac. Ez kevés megfeytesec által, könnyen kifeytözhetelaz nagy rakás bizonságokból, az mellyeket az Isten kegyelmének ellenségei, az szabad akarat Balványánac emelésere soktanac ő sívehordani, mind az paranczolatokból, és mind az Törvény által hágoi ellen való fenyegetésekből. Az Sidókról gyalazatképpen mondatic az Solrában: Visssa fordult nemzetseg ez, az melly nem igazgattya az ő sívét. Más soltárbanis meginti az proféta az ő Pfal. 78. v. 8.
idejében való embereket, hogy az ő síveket meg ne keményitséc: mivel- Pfal. 95. v. 8.
hogy tudniillic mindé megáltal kodálnac és engedetlenségnec oka az embereknec gonofságabol függene, de innét bolondúl hozatic az ki, hogy az sív mind keifelé ő magátul hayolhat, holott annac el kéfítése az Istenöl Pfal. 119. v. 112.
legyen. Az Proféta mondgya: hogy Haylott az én sívem az te paranczola-

Phil. 2. v. 12.

tidnac megtartására, tudniilic mivelhogy magát örömeft, és vig elmével az Istenec ajánlotta és adta, és ugyan nem diczekédic azért, hogy ez haylandoságnac ő volt volna kezdője, az mellyet ugyan azon földárban megvall Isten ajándékánac lenni. Annakokaért jól meg kell érteni az s. Pálnac intéset, midőn az hiveknec azt hadgya, hogy félelémel és retteggéssel czelekedgyétec az ti idvőtségteket, mert az Isten az, a ki azt czelekefű bēnerec, mind hogy akarjatoc, mind hogy véghez vigyétec. Egy rést az munkalkodásnac bizonyára nékic tulaydonitya, hogy az test réstégenec felőttéb ne engednénc, de midőn nékiec félelmet és forgalmatofságot paranczol, olly aláza-
 tofságra inti őket, hogy meggódollyac azt, hogy finte az, az mi ő nékic megczelekedni paranczoltatic, az Istenec tulaydon czelekedeti legyen, a melly által nyilván és világos értelmel megmutartya, hogy az hivec megengedve (hogy így szollyac) czelekefnec, az mennyire ő nékiec mennyekből az erő és tehetség nyuytatic, hogy magoknac tellyességel semjite tulaydonitfianac. Annakokaért midőn minket s. Peter arraint, hogy az hit mellé erőt szolgáltaffunc, né tulaydonit minékünc az Isten utan mafođ munkalkodo rést, mintha mi magán, az Istennélkül valamit czelekednénc. hanem czac az testet serkenti fel az ő restelkedéséből, az melly által az hit többire mindékor megfoytatic és kiöltatic. Ide tartozic s. Pálnac imez mondáfais: hogy, az lelket meg ne oltátoc, mert az restelkedés süntelen utánoc vagon az hiveknec, hogy ha az el nem üzettetic. Mindazáltal ha valaki innét azt hozná ki, hogy azoknac szabad akarattokban áll, hogy az nékiec adott világofságot lángjában megtartsac, és azt öregbē fuhassac, annac tudatlanságát könnyű volna meghamiffitani. Mert finte ezen serenségis az mellyet s. Paul meg-

2. Pet. 1. v. 5.

1. Theff. 5. v. 19.

2. Cor. 7. v. 1.

1. Joh. 5. v. 18.

1. Joh. 17. v. 5.

1. Pet. 1. v. 22.

kiván, sohannat nincz egyebünnet hanem czac az Istentől. Mert gyakran megparanczoltatic minekünc azis, hogy minden tistatalságtul magunkat megtistitfuc, maga az s. Lélec ez megfentelefnec tistit egyedül onnőn magánac tulaydonitya. Végezetre, az s. Janos savaiból nyilván vagon, hogy mi reanc czac megengedésképpen háritatic az, a mi tulaydonfagkeppen egyedül czac az Istent illeti. Minden valaki az Istentül vagon, megtartya magát. Ez igéket az szabad akaratac kikiáltóji arra vonfác és értic, mintha egy rést az Isten ereje által, más rést az minen erőnc által tartatnanc meg, mintha finte ez a mi magunc megtartása, az mellyet Szent Janos emlit, minekünc nem mennyekből volna. Innen kéri Christus az Atyát, hogy minket az gonofstul megtartson, és tudgyuc azt, hogy az hivec, midőn az Satan ellen viaskodnac, semmivel nem egyébvel, hanem az Isten fegyvere által véfnec győzödelmet. Annakokaért midőn minekünc Szent Peter, az mi lelkeink nec az igazságnac engedelme-re való megtistitafat paranczollya, tehát megjóbbítáfnac okaért menten hozzá téfi, hogy, az Lélec által,

által. Végezetre melly igen semmi legyen minden emberi erő a lelki haitzban, Sz. Janos röviden megmutartya, midőn azt tanitya, hogy azoe nem vétkezhetnec. az kic az Istentől sülettec, mert az Istenec magva marad ő bennec. Es másutt okátis adgya: Hogy az mi hitünc legyen az győzödel-
 lem, az melly ez világot meggyőzi.

12. Mindazáltal az Moses Törvényéből hozatic egy bizonság elő, az melly az mi megfeytésünckel felőtte igen ellékezni lattatic. Mert Moses az nép nec az Törvény kiadása után illy tanubizonságot téfen: Ez paráczolat, az mellyet én ma paranczoloc te néked, ninczen te löled el rőytve, sem pedig nincz méfű teled, sem ottfen nincz menyben, hanem közel vagon hozzád, az te sájadban, és az te sívedben, hogy azt megczelekedgyed. Hogy ha ember ezeket úgy érti, hogy tistán czac az pusztá paranczolatokrol legyen mondatatván, tehát bizonyal megvallom, hogy nem kevesse sölgal ez jelen való dologra. Mert noha könnyű munkák megtartásnac, hanem, megértfnec és az reá való haylásnac könnyüségéről vagon az s. de ugyan mégis maradhatna talám vala mi kételkedés benne. De az Apostal, az ki semmiképpen nem kételkedő Magyarázó, kivéfen belölünc minden kételkedést, midőn azt mondgya, hogy itt az Moses, az Evangeliomi Tudományrol sölgt legyen. Ha pedig vala melly agyafűrt visfalkodó azt vitatná, hogy ezec az igéc a s. Páltól erősfackal vonyattac és czigaztattac legye az Evangeliura; noha annac istentelen ez ő merefsége, de mind az által az Apastal bizosága és méltósága kivülis ugyan meghamiffitathatic, és tévelgéfnc bizonyitathatic. Mert ha Moses egyedül czac az paranczolatokrol sölgt, tehát az népet merő hijába valóvá, kevellye és felfuvalkodtá rőtte. Mert mit czelekedtec volna egyebet, hanem magokat hántac volna nyakra főre, hogy ha az Törvénc betöltéséhez, az ő tulaydon erejekkel fogtanac volna, mintha az ő nékiec nem nehéz volt volna? Hol vagon tehát az Isten Törvényénc megtartásnac ez illyen köz könnyüége, midőn az mi terméftünc ittegyen olly igen megfēppennyen és olly igen lerohannyon, hogy semmi hozzá menetel, vesfedelmes esetenélkül ne lehessen? Annakokaért semmi nincz annál bizonyosb, hogy Moses ez igéccal az Irgalmasságnac frigyk őtesét foglalta legyenbē, az mellyet ő az Törvényel egyetembe meghirdetött. Mert czac kevesse az előttis arra tanított, hogy az mi síveinc az Isten kezével merétfenec környül, hogy mi őtet sferethesüc. Annakokaért azt az könnyüségétis, az mellyről ottanhamar az után söl, nem az embereknec erején, hanem az Sz. Léleknec segedelmén és jelen voltán fundálta, az melly Sz. Lélec az ő munkalkodásit az mi erőtlenségünkben hatalmassan elővisi elvégezi. Noha ez hely sem egyáltalában czac az paranczolatokrol, hanem sokkal inkább az Evangeliomi

1. Joh. 3. v. 9.

1. Joh. 5. v. 4.

Deut. 30. v. 11.

Rom. 12. v. 8.

Deut. 30. v. 8.

igéretekről értetie, az mellyec az igazságnac meg szerzésére való erőt olly igen nem állattya, mi bennünc, hogy azt fokkal inkább elfordittya. Mivelhogy azért sient Pál azt gondolja meg, hogy tudniillic minékünc, az időfőség az Evangéliumban, nem olly kemény, nehéz, és lehetetlen okverés és kotelezés alatt adatic, az mint az Törvény bánic velünc; (Tudniillic hogy czac az ocnyerjéc el az időfőséget, az ki minden paranczolatot betöltöttenec) hanem könnyü, egyenes és könnyen hozzáférhető okkal ajándékoztaféc minékünc; úgy hozza az megemlített bizonságot elő, annak megemlítésére, melly bővségesen adáséc az Istennec kegyelme minékünc kezünkbe. Annakokaért ez bizonság semmit nem szól az ember szabad akarattyanac otalmazására.

Hof. 15.

13. Szokranac egyéb helyeket is előnkbe vetegetni, az mellyeckel az mutattatic meg, hogy az Isten néha az ő kegyelménc segedelmét megvonfá, hogy az embereket ilyen módon megpróballya, és azt várja, melly fele fogianac elhaylani az ő bándékokkal, az mint az Hofeátnal vagy on megírva: Elmegyec visfateréc az én helyemre, mignem megismerie magokat, és megkeresic az én ortzámot. Nevetleges dolog volna, úgy mondna oc, hogy ha az Isten látni akarná, hogy ha keressendie az Izrael az ő ortzáját, és az onban az elménc nem volnánac hayland oc arra, hogy magokat mindkétfelé ő magoktul el nem haythatnác. Bizzeg úgy, mintha az Profetáknal, az Istennec ez nem volna gyakorlott szokása, hogy magát ollyanac mutatná, mintha megutalná és megvetné az népet, mignem megjobbitaná az ő életét. De mit akarnac azért végtére az velünc ellenkezőce ilyen fenyegetések ből kitekerni? Hogy ha azt akarjác, hogy az Istentől elhagyatott nép, önön magától megtérest gondolhat magánac, tehát az egész sient Irás kiált az ellen: hogyha pedig az Istennec kegyelmét az megtérestie szükségénc vallyác, mit versengenec mi velünc? De maga úgy engedie meg szükségénc lenni, hogy az ember nec erejét és tehetségét meg tartsák legyen. Honnet bizonyittya azt meg? Bizonyára nem az megemlített helyből, sem ehöz hasonlók ből. Mert más az embertől eltávozni, és meglátni, mit mellyen magánac hagyattatván és elhagyattatván, es visfontág más annac kisded erőczkejét, az ő erőtlenségénc módgya sient fellegeteni. Mit adnác tehát értenünc ez ilyen szólónac módgyai, mondhatná valaki? Arra én azt felelem, hogy sient annyit tes nec, mintha ilyen képpen volna az Isten: Mivelhogy az irással, unzóllással, feddésel ez kemény nyak u népnel semmit nem használna, elreytem azért egykevesé magamat, és azt fanyargani és gyótródni hagyom, és arra én czac veszteghalgotoc. Meglátom, hogy ha az sok ideig való nyomoruságoc után valaha még én rólam megemlekezneké, hogy az én ortzámot keresséc. Hogy pedig az Isté megféc elmenie mondas-

mondáséc, ez az értelme, hogy elveszi az profeciákat: Hogy megláttya mit mellyenec az ember ec, annyit tes fen, hogy ő veszteg fog halgatni, és magát mintegy idegennec mutattya, és őket ilyen képpé egy ideig az sokféle nyomoruságoc által gyakorollya. Mindkettőt azért melly, hogy minket anyivalalázatofabb backá tegyen, mert az nyomoruságoc és ostoroc által fokkal hamaréb röggé porrá lenénc inkab, hogy nem mint megjobbitatnác, hogyha minket az ő lelke által arra nem kéfitene, hogy az oc által tanítani kívánnác. Továbbá midön az Ur, az mi megfeghetetlen kemény akavóltunk által megharagitatott, és mayd ugyan elfaragtatott, minket egykevesé utunkra boczát, (mikor tölünc az ő igejét megvonfá, a mellyben kíváltképpen való jelen voltát szokta mutatni) és megkisérte, mit fogjunc az ő távöltéteben czelekedni. Mellyből nem igazán hozatic az ki, hogy az szabad akaratanac valami ereje legyen, az mellyet az Isten tekintfen és meg kívánnyon: mivelhogy azt ő semmi egyéb végre né czelekefci, hanem hogy minket az mi semmi vóltunknec megemlítésére haytfen és kéfitfen.

14. Hartzolnác az szólásnac mindenkoron folyo módgya által is, a melly mind az Irásban, s mind pedig az embereknec közbeszélgetésekben megtartatic és gyakoroltatic: Mivelhogy az jó czelekedetec minékünc sajátinac nevezternec, és hogy mi felölünc né kevesbé mondatiac az, hogy azt czelekeféc a mi sient és Isté előtt kedves, mint sient a, hogy az bünt czelekedgyác: Hogyha azért az bün oc minékünc méltan tulaydonitnác, úgy mint mellyec tölünc fármaznác, tehát bizonyára ugyan ezen okért, az jó czelekedetecnek is minékünc kell tulaydonitnacioc. Mert né volna eggyező az okos elmével, hogyha azt mi mondatnác czelekedni, az mellynec meg czelekedésére mindé magunc tulaydon mozulásanélkül mint a kövec, az Istentől inditattatnác. Annakokaért azt rekeszic: Hogyha sient az Isten Kegyelménc engedgyük is az előjárast, de ugyan mégis azt jelétic ez ilyen beszédec, hogy az Isten kegyelme után az másodichely az mi igyekezünké legyen. Hogy ha czac az első zickelt sorongatnác tudniillic, hogy az jó czelekedetec miénknec mondatnác, enis visfontág nékic eleikbe forditanám, hogy az mindennapi Kenyéris miénknec mondatiac, az mellyért mégis könyörgünc, hogy az Istentől adáséc minékünc. Mit fordithatnác ez igéből hogy, Miénc, egyebet elő, hanem azt, hogy a mi minket semiképpen né illetne, az Istennec végzetetlen jóvóltából miénké legyen? Annakokaért az Urnec Imátságában is sient ezen alkalmatlanságot kell megnevetnie: avagy né kell nevetlegénc tartanioc, hogy az jó czelekedetec miénknec mondatnác, az mellyekben semmi nem tulaydonunc, hané czac az Istennec bővséges adakozóságából miénc. De az másic zickelye az ő ellenvetések nec valmikévé fel erőssé, tudniillic hogy az Irás gyakorra mondgya,

hogy az hívec ő magok tisztelic az Istét, az ő igazságát megtartják, az ő Törvényének éged, és jó czelekedetekre igyekeznek. Mivelhogy azért, nyomódnac ő, az ember elméjének és akarattjánac tulaydon dolgai legyenec ezec, mint illenéc azért ezeket, egy férfimind az Isten lelkének, és minékünkis tulaydonitani, hogyha a mi erőnk nec az Istenec kegyelmével közönfeges munkálkodása né volna? Ez ellenverés mindé munka és fáratságnélkül könnyen megfeyterhetic, hogyha jól meggondollyuc, miképpé munkálkodgyéc az Istenec lelke az ő fölgaiban. Előfer a hasonlatosság, az mellyel minket akarnac gyűlösegesé terhelni, semit né fölga ez dologra. Mert kiczoda volna olly bolond, a ki azt alitaná, hogy az éber az Istenül né külömben tolyatic előbelőb, mint mi tölünec az ő? Es semí ehöz hasonlóné következc a mi tudományunkból. Terméseti erő nec mondgyuc lenni az éberbē, az javallást, megvetést: az akarást, né akarást: igyekezést, ellé tartást: Tudniillic, jovallani a hijába valóságot, és megvetni az igazán jót, a gonofit akarni, né akarni az jót: Gonofságra igyekezni, és az igazságnac ellene állani. Mit czelekefc itten az Ur? Hogyha az ember nec ez gonofságával élni akar, úgy mint az ő haragjánac esközivel, tehát oda vezérli és rédeli őket, az hová ő neki tettzc, hogy az bűnös kéz által is az ő jó dolgát véghöz vigye. Az fertelmes gonofit ébert azért, az melly az Isten hatalmánac úgy vagy on alája vettette, hogy czac az ő gonofit kívánságánac eltöltésére igyekezzec, ez illyent mondó, a kóvel hasonlituké ő five, a melly idegen erő által, né az őnnón maga mozdulásával és érzékenséggel, sem akarattjával tolyatic és hengergettic ideftova? Láttyc melly nagy az külömbség. Mit czelekedic pedig az jó éberék bē, a kikről főképpé vagy on a kérdés? Midőn azokban az ő orfágát felállattya, az akaratot az f. Lelec által, megtartoztottyá, hogy a czavargó gonofit kívánságoc által a terméset nec hayladosága ferint fel alá ne ragattaséc: és ellenbē, hogy a fentségre és igazságra haylādo legyen, haytya, alkottya, formállya, és igazgattya azt, az ő igazságnac regulája és mérték sínórja ferint. Végre hogy ne tántorogjó, és teilyességgel el ne eséc, megerősíti és gyamolittya őtet az ő f. Lelkének erejével. Az melly formán f. Agoston föl: Azt mondod te ennékē, ugymond, tehát azért czelekedtetettüne mi, és mi maguc semit né czelekedünec. Sőt czelekedel, és czelekedtetel, és akkor czelekefc jól, mikor az jótól inditatól. Az Istenec lelke, az melly réged indit, a czelekedők nec segítője, a segítő nec nevét előlirja, hogy te is valamit czelekedgyél. Az első rébē aról téfen intest, hogy az éber nec czelekedése né vétetic el az f. Lelek nec inditása által. Mert az termésetrül vagy on akarattya az éber nec, a melly a f. Leléktül vezeretetic, hogy az jóra igyekezzec. Hogy pedig mindgyárt azt te f. hozzája, hogy az Segedelem nec igejéből, ember azt hozhassa ki, hogy mi is czelekedünec valaményire, nem úgy kell azt érteni, mintha minékünec valamelly kiváltképpen való munkál-

kodás

kodást tulaydonitana az Isten kegyelmenélkül: Hanē hogy az restséget mi bēnünec ne erősttse, úgy egyeztetti az Istē nec munkálkodását az mi munkálkodásuncal, hogy az akarás az termésetrül, de az jónac akarása a Kegyelétől legyen. Azéit mondotta czac kevéssel az előtt: Hogyha az Isté minket né segít, né czac né vehetünec győző delmet, hanē ugyan né hartzolhatükis.

15. Innét megtettzc, hogy az Istenec Kegyelme, (az mint ez ige vétetic, midőn az uyonn in való fületéstől vagy on az f.) legyen az f. Lelek nec regulája és vezér sínórja az éber akarattjánac vezérlesére és igazgatására. Azt pedig né igazgattya úgy, hogy meg ne jöbbitaná, masképpen ne formálna, és meg ne uyitaná. (Inēt módgyuc azt, hogy az uyonn in fületés nec kezdeti, hogy az mi a miénc eltöröltéséc) azonképpen meg sem jöbbittattya úgy, hogy egy férfimind ne is inditja, vielle, haytsa és megtartja. Igazá módgyuc innét, hogy tellyességgel mind tulaydon ővei, valamelly munkálkodásoc ebből fármaznac. Ezenközben pedig né tagadgyuc, hogy igaz nem volna az mit f. Agoston ranit, hogy az akarat az kegyelē által né rontatic el, hanē sockal inkább meguyitatic. Mert enec egyyc az máfikkal igen jól megálhat, ha midőn az ember nec akaratya mondatic meguyitani, midőn a vetkésné nec és elfordultság nec elvétele után, az igazságnac regulája és bizonyos mérték sínórja ferint eligazitatic: Es ha éber egy férfimind azt is mondgya, hogy uy akarat terétesec az éberben, mert olly igen megerőtelenült és megrólt, hogy tellyességgel uy élmet és tulavdonságot kellyé magára vennie. Nincz azért abban semí akadéc, hogy azt igazán ne mondhatnóc, hogy mi czelekedgyuc azt, a mit mindaz által az Istē nec Lelke czelekefc mi bēnünec, ha finte az mi akaratunc ő magátul ahoz semit né téfenis, az mi az ő kegyelmétül megvalastathat nec. Annak okaért jól meg kell arra élekezni, az mit egyebütt f. Agostonból béhőztunc, tudniillic, hogy hiaban igyekz nec legyen némellyec, az éber nec akaratyában valami tulaydon jót találni. Mert minden elegyítés és őfvezavarás, a mellyet az emberec igyekez nec a f. abad akaratnac erejéből az Isten kegyelméhez föltozni, semí nem egyéb, hanē annac megvesztegetése, mint ha finte valaki, a zavaros és keferü vizzel akarná az jó bort megelegyiteni. Noha pedig valami jó az mi akaratunkban vagy on, a mind az f. Lelk nec indításából fármazic, mindazonáltal mivelhogy az akarás az termésetrül velünec fületett, és belénc plántáltatott, nem ok nélkül mondatic, hogy mi czelekefc azokat az dolgokat, az mellyek nec diczerett az Isten magánac tulaydonittya. Előfer azért, mert az ő jóvóltából tulaydonunc az minékünec, valamit ő mi bennünec czelekefc, czac hogy megfimerjuc azt, hogy nem mi magunktól lgyen: Es annakutánna, hogy miénc az elme, az akarat, és az igyekezet, az mellyec ő tőle haytassanac és igazitassanac az jóra.

16. Az mi egyéb bizonságokat imittamott félyyel ő fvevakarczálnac, czac az középűrő értelmes embereknekis nem sok munkat ferez nec, hogyha czac az odafel elő fámlált megfeytésekert jól efebé vóttéc és megtartottác legyén. Az Terétfőrl való Könyvből imez mondást hozzác bé: Annac az ő kivánsága te alád vettetett, és néked hatalmad vagy on ő rayta: a melyyet őc az bűnről magyaráznac, mintha az Isten azt igé né az Cainnac, hogy a bűn az ő elméjen hatalmat né vehetne, hogyha annac meg felidété fere és elnyomására igyekeznéc. Mi pedig azt mondgyuc, hogy az igék nec rendivel sokkal inkább eggyezzen, hogy ez mondás az Abelről értéséc. Mert az Isten nec ott ez vólt fándéka, hogy megfedgye az mélatlan irégykedést és haragot, az melyyet Cain az ő atya fia ellen tartott. Es ezt kétképpen czelekefti: Tudniillíc, hogy hiában fándékoz nec gonostétemény által, az Istennél főb lenni az ő atya fiánál, az kinél seminec nincz beczületi, hanem czac az igátság nac. Annakutánna hogy felötte igen hálaadatlanis vólna az Istenhez, az elvótt jótéteményekért, hogy az ő atya fiát, az mely imáris az ő hatalma alá vólna vettetven, ugyan még sem fenedhetné. De hogy nólattáflunc ez magyarázatot azért javallani és bévéni, hogy amaz másic mi ellenünc vagy on, ihon engedgyuc meg nekic, hogy az Isten az bűnről főlt legyém. Ha azért ez így vagon, avagy azt igéri az Isten az Cainnac, hogy a bűnön uralkodni fog, és azt meggyözi, avagy azt paráczollya neki, hogy azt meggyözze. Hogyha azt paranczollya neki, tehát immár megmutattuc, hogy az Szabad akaratot innét őc meg nem bizonyithattyác: Hogyha pedig igéri azt, hól az bétöltése enec az igéret nec, holott az Cain, az büntől, az kin ő neki kellett vólna uralkodni, meggyözettetett. Ittegyen talám azt kezdic mondani, hogy valami elhaltatott okvetes rekeftetet legyén az igéretben, mintha mondotra vólna, hogy győződelmet vótt vólna, hogy ha hártzolt vólna: de ki adna helt az ilyen czavargás nac? Mert ha ez uralkodás az bűnről értetic, senki nem kételkedhetic abban, hogy ez az Istenől paranczolás képpen mondatott legyén, az mely által nem jelentetic meg, mit czelekedhesünc mi meg, hanem az mit mi, még erők felöttis tartozunc megczelekedni. Noha mind az dolog nac mivolta, ő magában, és az nyelvec tulaydonfagais meg kívánnyc, hogy egy behasonlítás legyén itt, az Cain és az Abel között. Mert mivelhogy ő vólt az első főületert, az őtsénel nem tartatott vólna alá vólnac, hogy ha az őnnön maga vét kével gonoszbab nem lótt vólna.

17. Elnec az Apasztal bizonságávalis, mivelhogy azt mondgya, hogy az idvőség nem valakinec akarattyán vagy futásán áll, hanem az Isten nec irgalmáságán. Mellyből azt kotorjáckí, hogy az akaraton és igyekezetenis állyon valami, a mely noha ő magában erőtelé, de mégis ugyan ferenczessen előmen-

menne, midőn az Isten nec irgalmásága által fellegitetnéc. De ha őc azt értelmessen megfontolnác, mit tanítson ott az Sz. Pál, ez mondással olly meg gondolatlanul, gonosbul né elnéc. Tudom hogy az ő magyarázattyok nac javallására bé hozatnac Origenes és Hieronymus, Enis Sz. Agostont azok nac ellenec támaszthatnám: De akar őc effelől mit tartottanac legyén, abban minékünc nincz semmi hasznunc, holott az nyilván legyén, mit akarjon fent Pál tanítani. Ezt taníttya tudniillíc, ő azon az helyen, hogy czac az őc vegyéc el az idvőséget, az kik nec az Ur az ő irgalmáságát kegyelmessen megmutattya: és hogy az vesedelem és öröc gyalázat kéfen legyén mind azok nac, az kiket ő el nem választott. Az megvetőttek nec állapattyokat az Pharahónac példájában mutatta meg: Az hivek nec kegyelomből való elválastások nac bizonyos vóltátis megerősítettte Moses bizonságival, midőn azt mondgya: hogy, Könyörülóc azon, az kin könyörülóc. Innen azt rekefti, hogy nem áll valakinec akarattyán avagy futásán, hanem az Isten nec irgalmazásán. Hogyha azért ember ez igékből azt akarná kihozni, hogy ugyan valami akarat és erő az jó czelekedetre vagy on az emberben, mintha azt monda vólna fent Pál, hogy eggyedül czac az ember nec akarattyá és igyekezeti ő magában elégségelec nem vólnanac, mivelhogy ez illeten terehhöz képest igen erőtelenelec, tehát így Pál nem igen helyessen főlt vólna. Tisztullyon el azért ez fele fundamentumnélkül való eles okoskodás: Nem áll valakinec akarattyán és futásán: tehát vagy on valami akarat és futás. Mert az f. Pálnac értelmec sokkal eggyigyeüb: Nincz semmi akarat, és ninczen semmi futás, az mely minékünc az öröc idvőségre való úrat megkéfítene, Eggyedül czac az Isten nec irgalma vagy on itt. Mert nem főll itt külföldben, mint az Titusnakis főlt, holott azt írja: Hogy az Isten nec jóvóltá és emberekhez való fereteti megjelent, nem az igátság nac czelekedetiből, az melyket mi czelekedtunc, hanem az ő megmérhetetlen nagy irgalmáságából. Hogyha én innet azt akarnám rekefteni, hogy mi czelekedtunc némelly jó czelekedeteket, mivelhogy fent Pál tagadgya, hogy mi az Isten nec kegyelmét az igátság nac czelekedetiből, az melyket mi czelekedtunc, nyitünc legyén el; őn magokis megczufolnánac. Mindazonáltal az ő rekeftő befédéc ugyan hasonló ehöz: Hogyha azért ez rekeftő befédécben az fogyatkozást meg láttyác, nyíllac felkemecket, és meg látattyác, hogy az ő erőstő befédéck nekis, hasonló ezalárdkodásból ninczen fogyatkozása. Erős oc azis, az mellyel Sz. Agoston gyamolítatic, tudniillíc: Hogy azért mondatott vólna, hogy Nem áll valakinec akarattyán, és futásán, mivelhogy nem elég az akarat és az futás: tehát az visfontáságais arra tekintethetnéc, hogy nem az Isten nec irgalmáságán állana, mert az sem eggyedül munkálkodnéc. Mi-

velhogy azért a másodictzickel képtelen, méltán rekeszi Sz. Agoston, hogy ez azért mondatott így. Páltul, mivelhogy sohól semmi jó akarat az emberben nincz, hanem ha előfő az Uról kéfőiteticel: nem hogy minékünk se akarnunc se futnunc ne kellyen; hanem hogy mindaz kettőt az Isté czelekefő mi bennünk. Szinte illy tudatlanul és balgatagul vettetic elő némel-

lyektől Sz. Pálnac imez monda, hogy, Mi az Istenmellett munkalkodo főlgák vagyunc: Melly felől semmi ketleg ninczen, hogy egyedül czac az Egyházi főlgákra nevonnyattatnéc: hogy pedig azoc együtt munkalkodónac neveztetnéc, né azért vagyon, hogy ahhoz magoktul valamit vihennéc, hané mivelhogy az Isten az ő főlgáttöckel él, minekutánna őket alkalmatosflocká tőtte, és főükséges ajándékkal elkéfőitőtte és felekefőitette.

Sirach. 15.
v. 14.

18. Előhözác az bölcz Sirakotis, holott nincz esmeretlenségbe, hogy ez Könyvirónac méltosága kétséges legyen. Noha azért ha finte tölünc meg né vettetic, (noha volna modüc benne és igazán megis czelekedhetnéc) lássuc mit bizonyit az Szabadakarattól? Azt mondgya hogy az ember, mi helt terétett, mindgyárt az ő tulaydó tanácsára bozátatott legyē: hogy ő neki paranczolatoc adattanac legyē, az mellyektől, ha azokat megtartaná ő is megtartatnéc: Hogy az emberneceleibe adattott az ő élete és halála, a jó és az gonof, hogy ő neki az adaséc, az mellyiket választandgya. Am legyen ugy, hogy az ember mindgyárt az ő terétetése után, az életnece és az halálnac megnyérésére érőt és hatalmat vőtt legyē. Mint lesz pedig, ha mi

Ecc. 7. v. 30.

arra visfontag azt felellyü, hogy azt elvesztőtte? Bizonyára esembe lints, hogy Salomonnac ellene mondgyac, az melly azt bizonyittya, hogy az ember kezdetbe igazza terétett, de magánac fogonof találmányokat ferezett. Mivelhogy azért az ember mind önnön magabá, smind pedig minden ő javaibá hajótórést fenyvedett, né mindgyárt következc, hogy mindé, az mi az első teremtfőnece tulaydonitatic, mind az, az megerőtelenült és megváltozott teremtfőneceis tea illyec és alkalmaztathaséc. Annakokaért, én né czac onékiec, hané Sirák nac ő magánakis, (akar ő ki lett legyen) megfelelec: Hogy ha te az embert ugy akatod tanítani, hogy az őroc idvőségnec elvetelére való erőt ő magánal kellyen keresni, tehát mi az te méltóságodat né tartyc annyira, hogy az kételkedésnélkül való Isten igejenec ellene, czac az legkifőseb előmegitilésnec helyét bírja elis: Ha pedig czac az testnec gonofságat akatod megzabolázni, az melly, midön az ő büneit az Istenre hárittya, hijába való mentséghez főokott kapdofni; és annakokaért azt feleled, hogy az ember jóvá és igazza teremtetett, hogy megtetedgyec, hogy ő magalott legyen oka az ő veszedelménec, tehát ugy őromest veled tartó. Czac hogy te is visfontag én vélem ez tzickelben megeggyez, hogy az ember immár azoktól az ékes ajándékoktól, az mellyekkel az Isten őtet meg-

ékefőitőtte volt, az önnön maga vétke által főfőtatott legyen meg, és így vallyac meg egyenlőképpen, hogy immár az embernece olly orvofra, az ki őtet meggyogytta, nem olly ékefően főllő Orátorra, az ki az ő egéségét megdiczerje, legven főüksége.

19. De mindazáltal semmi gyakortáb nem forog főajokban, mint az Christufnac példája az Jerusálemból Jerichoba menő embertől, az mellyet az tolvajoc félholtan vetett enec az útfelre. Tudom hogy igen közön-séges mayd minden Autoroknál, hogy ez útonjáró embernece kemélyében az emberi nemzotségnec nyavalyaságos volta abiztatáséc ki. Innét az mi velünc ellenkezőc illyen rekesz főbeszédet vesnec: hogy az ember az bün által és az őrdőgnec gyilkosága által nem czonkult bonkult és né vesett olly igen meg, hogy valamit meg ne tartana az előbbeni jókban: Mivelhogy az mondatoc felőle, hogy fél elevenen hagyatott volt. Mert hól vagy ő az a Félelenség, midön az igaz okoságnac és akaratnac semmi része meg nem maradt? Előfőer hogyha én az ő titkos értelmeknec semmi helt nem akarnéc adni, vollyons mit mivelénec? Mert hogy az Ur Christus beszédnec igaz értelme kívül gondolatot legyen az Atyáktul, abban semmi kétfeg ninczen. Az titkos értelmeknec nem kell meszőeb menniec, hanem czac az mennyire az Sz. Iráfnac mértékfinóra eleikbe nyuytatott: olly igen távol vagyon azért attul, hogy magoktul elégségesec volnának az Tudománnac czac egy ágazattyánac meg erősfőtereis. Ninczenis okokból fogyatkozafom, mellyekkel, hogyha akarom, ez egész gondolt dolgot fél-forgathassám. Mert az Istennec igéje nem hágy az embernece fél életet meg, hanem hogy tellyeséggel elveszett legyen, az idvőséges életre nézve. Szent Pal nem mondgya hogy fél eleven emberec gyogyitattanac meg, midön az mi megváltásunkról főol: hané hogy feltámasztatunc, mikor ő megholtunc volna. Né az félholtakat, hané az megholt és eltemtetett embereket kiáltya és hija a Christus megvilágolásánac bévetelére. Christus Urunc ő maga sé tanit külbőmbé, midön azt modgya, Hogy eljött az ora, az mellyen az halottac, az ő főava által feltámadnac. Né főgyenlenéké azért ezt, az Christus Hasonlatosfősa mellé az emberektől költött alávaló titkos értelmet, az Sz. Iráfnac ennyi főc világos bizonságnac ellene támasztani?

Luc. 10. v. 30.

Eph. 2. v. 5.

Eph. 5. v. 14.

Ioh. 5. v. 25.

Am legyen igaz bizonság gyanánt pedig ez titkos értelē, de mit nyer- nec azért azzal mi raytunc? Az ember fél eleven: vagyon tehát még valami élete. Vagyon tudniillic elméje az értelemnec bévetelére, noha az meñyei és lelki bölczeségre el né járhat és arra által nem hathat: Vagyon esse az tífeséses, avagy tífeségtelen dologról való itilésre: érez még valami kiczint az Istenség felől, ha finte az Istennec igaz esméreretit el nem ériis. De hová esnec ezec mind hátra? Bizonyára né czelekedhetic azt, hogy fő. Agostonnac

az Iskolabéli tanitoktulis javaltatott mondása, tőlünc elvétecséc: Hogy az emberről az eset után, az kegyelemből ő néki ingyen adatott ajándékoc, az mellyekben az idvőség állott, elvétettene: az természetet serint valóc, az mellyec őtet az idvőségre nem vihetic, megromlottac és megferteztetec. Annakokaért ennec az igaságnac, az melly semmi késületes mesterséggel ki nem mozdíthatatic erőssen meg kell allania, tudniüllic, hogy az embernek elméje, olly általánfogva elidegenült legyen az Istenec igaságatúl, hogy semmi nincz olly istentelen, olly horgashorgas, fentelmes, tisztaralan, és latorságos vétkecség, az mellyhöz fogni ne me: jen, az mellyet ne kívánnyon, és az mellyre ne igyekezzec: hogy az fiv az büanec merge által olly igen megmételeye fedett, meg moczkoltatott, és békenetett, hogy merő veszedelmes dohoságnál és rut büznél egyebet ki ne lehelhessen, és magából ki ne fivalhasson. Hogyha néha valami jónac finét kevélyen mutogattyákis, hogy mindazáltal az érzékenség kepmutatátnac álnoc tekerősségével meg vagy on füzettette, és az elme belső felfordultsággal meglegyen czomózva és kötekeze.

HATODIC RESZ.

*Hogy az önmön magában elveszett embernek az ő megváltóságát az
Christusban kellyen keresni.*

Mivelhogy az Adamnac kemélyében az egész emberi nemzetség elveszett, olly igen semmit nem használna minékünc az oda fel megemlített mi méltóságunc és diczőségunc, az mellyben mi előfőter teremtettünc, hogy sőt inkább nagyob gyalázatunkrais térülne, valamig az Isten (az ki az bün által megferteztetett és elveszett embereket ő munkájánac nem esmeri) az ő egyfűlött Fiánac kemélyében ugy mint megváltóul meg nem jelenec. Minekutánna azért az életből, az halálba estünc, ez az Istenec ugy mint Teremtőnc esméreri, az mellyről mi előb főltunc, hasontalan volna minékünc, hogyha az hit ide nem járulna, az melly az Ur Istent az Christusban, minékünc Atyánkul állattya előnkben. Ez vala bizonyára az természetet serint való Rend, hogy ez világnac ez éppületi minékünc ugy mint Iscolánc lenne az Isteni felelemre; az honnét őstán az életre és az tökéletes bodogságra, az mellyre kezdetben teremtettünc, által vitetnénc: De az Adamnac eseri és elszakadása után, akarmelley felé fordítukis az mi fiemeinket, mind alól fellyül czac az Istenec átka fordul elünkbe, az melly mivelhogy az ártatlan teremtett állatokatis az mi vétkünc miatt elfogja, és mind mennyet, földet, ugymint elburit, tehát az mi fiueinketis fűkségképpen

képpen az kétségben esésre tahiránája. Mert noha az Isten még mostis az ő atyai szerelmét és joakarattya minékünc sokképpé megmutattya, mindazáltal ez világnac megtekintéséből ugyan né lehetünc bizonyosoc abban, hogy ő minékünc Atyánc legyen, mivelhogy belől minket forongat az mi lelki esmeretünc, és azt bizonyittya hogy az Istenec az mi büneinc miatt, igaz okai volnának, a mellyekért minket megvetne, és hogy minket többé fiának ne tartana. Ezhez járul a mi restelkedésünc és hálaadatlanóságunkis, mivelhogy a mi élmeinc, az mint megvakultanac, mi legyen az igaság által né láthattyac: és az mint elfordultanac minden mi érzékenségin, az Isten nagy gonosul az ő diczőségétül megfosztuoc. Annakokaért Szent Pálnac iméz mondására kell térnünec: Mivelhogy ez világ az ő maga bölcsesége által, az Istent az ő bölcseségében meg nem esmerte, jónac tettzett az Istenec, hogy az bolond prädikáltatás által idvözitené azokat, az kik annac hinnénc. Isten bölcseségének nevezi az me: nec, földnek ez nagyságos. Nézendő éppületit, az melly fámilíhatatlan, soc czac da dolgockaltellyes, az mellynek megnézelléséből az Ur Istent bölcsen meg kellene embernek esmérni: De minékutánna abból olly igé kevesettanultunc, mutat imár minket a Christusba való hitte, az mellyet a hitlenec, mivelhogy az okoságnac láttatic bolondságnac lenni, utallyac és irtóznac tőle. Noha annakokaért az Keresztnecc prädikáltatása, az emberi okosággal ő fvené fét, és meg né egyyez, mindazonáltal ugyan bé kell az nagy alázatón venni, hogyha ismég az mi Teremtő Istenünk höz, a kitől elszakattunc, olly formán akatunc megtérniés jutni, hogy ő visontag mi Atyánc kezdyé lenni. Mert bizondolog az, hogy az első embernek eseti után, az Istenec semmi esmereti az Közbenjárónélkül elég erős és hatható né volt az ő rőc idvőségre: Mivelhogy az Ur Christus né czac az okrol az emberekről fől, az kic az ő idejébé életenc, hané befoglal minden embereket, az kic akarmelley időb éltenc, és ennecutánna fognac el ni, midőn azt mondgya, hogy: Ez az ő rőc élet, hogy az Atyát, az egyedül ő rőc Istent, és az kit ő elboczatott, az Jesus Joh. 17. 3. Christust megismerjéc. Annyival rutalmasb azért az oknac értetlenségeg, az kic az me: nyet, mindé istentelenek nec és hitlenek nec, a nac kegyelmenélkül, az ki felől az egész f. Irás tanit, hogy ő legyé az egyetlen egy aytó az ő rőc idvőségre, nyitva leni mondgyac. Ha pedig valaki az Christusnac ez béhozott mondását czac finte arra az időre akarja vonni, az mellybé az Evangelium közönségen kezdet kihirdettetni, annac megtáfolása imáris kéf, mivelhogy ez minden időben, minden népeknél, ugymint közönséges fundamentonnac esmertetet és bévétetet, hogy az kic az Istentől elidegenitetvén, átoc alatt valóknac és haragnac fiának bizonyitattac lenni, megengestteténelkül az Istenec kedvében né lehettenec. Ahhoz járul